

KALVINISTA VILAG

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR ÉS DR. NAGY GÉZA

Megjelenik minden hónapban kétszer - Előfizetési díja félévre 60 Lei. Egész évre 120 Lei
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 38
Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők

III. ÉVFOLYAM

1929. OKTÓBER 1.

19. SZÁM

Testvéri találkozó.

A nagykarolyi ünnepnapok ideje alatt ismételten megcsendült fülüünkben a megállapítás: „Nagykarolyban dobbant össze először testvéri találkozásban a két egyházkerület pásztorainak a szíve!” S valóban! el kell ismernünk, hogy voltak boldog órák, áldott pillanatok, amikor megéreztek a lélek fuvallatának valamennyiünket átfogó, egy közös atmoszférába egyesítő és átölelő lehelletét. *Meg kell vallanunk, hogy a legnagyobb magyar tolmácsnak: Károlyi Gáspár-nak nagy életműve: a magyar nyelvű teljes Szentírás, mint a legigazabb és a legrealisabb drága aranygyűrű átfogta valamennyiünknek szívét.* Fel kell jegyeznünk, hogy voltak emlékezetes órák, amikor a közvetlen baráti érintkezés bensőségesebbé tette az együvé tartozás érzetét. Azok, akik osztatlan szívvel ott voltak, valamennyien, valóban sok áldást vittek magukkal s azzal a hő vággyal távoztak el onnan, hogy bárcsak adna az Uristen nekünk sok ilyen testvéri találkozót! Azonban nem hallgathatjuk el, hogy sokan nem voltak ott, akik ott lehettek volna s bizony a két egyházkerület ünnepi találkozója, amelyet pedig a nagy évforduló alkalmá is fokozott, mégsem volt, közel sem olyan nagy arányu, mint amilyenek az erdélyi nagyhetek voltak s amilyen nagyarányuak kellett volna ennek is lennie. De nem erre a megállapításunkra helyezzük kritikai szempontunkban a fősúlyt, hanem arra, hogy az ünnepnapok folyamán, sem a konferenciák kapcsán, sem más és arra szolgáló módok feltalálásával, nem vettünk alkalmat, hogy azokat a nagy kérdéseket, amelyek a királyhágómelléki és erdélyi egyházi sajátosságokra vonatkoznak, sem azokat a nagy kérdéseket, amelyek a mi

közös céljainkat szolgálják abban a szélesebb körben, amelyet a nagykarolyi napok kínáltak, alaposan, komolyan megbeszéljük s így a testvéri találkozót, az érzelmi érintkezésen túl, elmélyítsük s az elillanó érzelmi kapcsolatokon túl biztosabb fundamentumra helyezzük.

Gondolunk itt az egyházalkotmányi sajátosságokra, amelyeknek közös tényezőre való hozása majd nagyon sok gondot fog adni a zsinatnak, gondolunk a gyülekezeti munkák módjaiban való különböző gondolkozásmódra, gondolunk a lelkészképzés és tanítóképzés közös nagy érdekeire, amelyeknek megbeszélését, annak idején, a mi hivatalos lapunk is, mint főbenjáró feladatokat tűzte volt a nagykarolyi napok elé. — Ezeket elmulasztottuk s hogy elmulasztottuk, ezért mindnyájunkat terhel a felelősség. — De hát ilyenek vagyunk mi ma is! Az alkalmakat, ha kell drága áron is megvenni, még mindig nem vagyunk elég erősek és öntudatosak. *A turáni magyar ebben is kiütöközik belőlünk s a keresztyén magyar még mindig nem tudja dominálni életünket és munkánkat.* Ráhagyjuk a dolgokat, hogy hadd menjenek a maguk útján, hiszen majd csak lesz valahogy, mert sohasem volt még, hogy valamiképpen ne legyen. A Lélek teremtő és alkotó erejébe vetett hitünk még mindig sokkal kisebb, mint a bürokrátikus hivatalos utakba és módokba vetett bizalmunk. Pedig a testvéri találkozókat Isten azért adja, hogy engedelmes lélekkel átadjuk magunkat a Lélek alakító munkájának s azért, hogy testvéri szeretettel meghalljuk azt, amit az egymás szívében, elméjében és tapasztalataiban keresztül, a Lélek mond a gyülekezeteknek!

T. S.

mi nyelv kialakulásában kétségtelen. A kódexirodalom szerzői még saját nyelvjárásuk grammatikája szerint fejezték ki magukat. *Sylvester János* a szatmármegeyi í-ző dialektusban fordítja az Újtestamentumot. XVI. századi nyomtatványaink legtöbbje még jelöli a kétféle eredetű é hang nyelvjárási megkülönböztetését s az egyes írók stílusában lépten-nyomon bukkannak fel dialektikus sajátosságok. A Károli-biblia megjelenése után kezd irodalmi nyelvünk egységes formája kialakulni. Hatalmas mozgató erő a fejlődés felé az egykorú polemikus irodalom is. Pázmány és köre hitvitázó munkái, Káldi bibliája, protestáns részről pedig Alvinczi Péter, Pázmány kitűnő ellenfele s különösen Szenczi Molnár Albert munkássága a legnépszerűbb olvasmányok közé tartoztak. De állandóságban csak Szenczi Molnár zsoldárai vetekedtek a Károli-biblia hatásával.

Talán még a köznyelvinél is nagyobb hatást gyakorolt a Biblia a nép nyelvére, mert hiszen a Szentírás kálvinista népünk körében mindmáig a legelterjedtebb könyv. S megemlítésre méltó, hogy a kálvinista magyarság képzetvilágára sokkal nagyobb hatása volt az ószövetségnek, mint az újtestamentomnak (*Kéky Lajos* EPHK. 37:417). A köznyelv közvetlenül is sok kifejezést merített ugyan a Bibliából, de talán még több a nép nyelvének közvetítésével került bele. Ki gondolná, hogy az ilyen közkeletű kifejezés, mint pl. *tetőtől talpig* a Bibliából származott? (*Riedl Frigyes*, Bpesti Sz. 119:145) Már a *tejjel-mézzel folyó* jelzőről mindenki felismeri a bibliai eredetet. Istenre és a Krisztusra vonatkozó jelzőik közt is sok a bibliai eredetű. Kétségtelen, hogy számos bibliai eredetű szókép, kifejezés, szólásmód a nép nyelvében terjedt el először s onnan jutott az irodalmi nyelvbe. Ilyen pl. a nagytermetű embert jellemző *góliát* meg *behemót* (néhol *mahomet*-té torzulva) jelző, a *Sion hegye*, mint a szilárdság jelképe. A hosszú életkort *matuzsálemi* kornak is hívja a magyar nép. A kíváncsi természetű nőt *Éva lányának*, a nótát a maga kedélyes modorában *Szent Dávidné zsoldárjának* nevezi a kálvinista magyarság. Ha valamilyen kételkedünk, azt szoktuk mondani: „*Tamás vagyok benne*”; *tamáskodik* = kételkedik. Az árulót ma is a *Judás* jelzővel bélyegezzük meg. Az elvomorodott embert *lázárnak* hívja a nép. Bibliai eredetű népi kifejezés a *siserák hada*, *bábeli zürzavar*, *Kedron patakja* is. A szemforgató, álszenteskedő embert *farizeus*-nak, az álszenteskedést *farizeuskodásnak* hívjuk. Szólásaink és közmondásaink közt is

szép számmal találunk bibliai eredetűt. Ilyen pl.: sóbálvánnyá változott ijedtében; nyomtató ökörnek nincs bekötve a szája (Móz. 5, 25, 4); nemcsak kenyérrel él az ember (Móz. 5, 8, 3); nem disznó orrára való az arany percc (Péld. 11, 14); méltó a munkás a maga bérére (Luk. 10, 7); Bálán számarra; az Úr szállóje, hét szűk esztendő; aki másnak vermet ás, maga esik bele (Sal., Péld. 26, 27) (L. még *Tóth Béla*: Szállóigék lexikona.)

Divatos személyneveink közt is számos a biblia eredetű: *Aron, Gedeon, Fülöp, József, Péter, Pál, Máté; Sára, Judit, Ráhel, Észter* stb. Régebben még nagyobb volt az ilyen nevek divatja. Népies növényneveink közt is találunk bibliai eredetűt: *Mózes csipkebokra, Salamon pecsétje, Jézusszív* stb. Hogy magyar népünk mennyire ismeri a bibliát, arról legjobban találmészeink tanuskodnak, melyek közt nagy számmal vannak bibliai vonatkozásúak. A Biblia a népköltészetet is megihlette. Számos legendánk foglalkozik Krisztus urunk és Szent Péter vándorlásával és dolgaival. Kétségtelenül magyar eredetű pl. a Krisztusról és a madarakról, meg a Tisza eredetéről szóló monda. Némelvikben Szent Péter alakján a magyar néphumor is megcsillan. Ismerek Nóérról és Jóból szóló néplegendát is. A népi betlehemes játékokban a magyar nép naiv kezelése a magyar juhászoknak hol komoly, hol humoros alakjait küldi el a megszületett Jézus dicsőítésére és udvarlására.

A Biblia: a művészet és költészet örök forrása irodalmunkra is állandó hatást gyakorolt, de talán egyik korszakra sem mélyrehatóbbat, mint a protestáns korra: a tragikus fordulatokban gazdag XVI. századra. A korszak egész irodalmát átható bibliai szellem különös erővel nyomja rá bélyegét a vallásos költészetre. Az irodalom képviselői: a reformációt hirdető papok és tanítók kettős célt igyekeztek szolgálni költészetükkel. Egyrészt a lassan készülő Szentírás fordítást pótolni bibliai tárgyú költészetükkel, másrészt a bűnbe merült nemzetet az igaz Istenhez téríteni, hogy Istentől reáküldött büntetésétől: a pogány töröktől megszabaduljon. A bibliai epika művelői tehát jobbra oly tárgyakat dolgoztak föl, melyekben szorosán egyesült a vallási eszme a nemzetivel. Tipikus példája ennek *Farkas András* verse, az első nyomtatott magyar protestáns vers, melyben az ótestamentomi zsidó nép sorsát megisméltódn látja a magyar nemzet történetében s megtérésre inti hazáját, hogy a végpusztulást elkerülje.

(Folytatása következik.)

gunkhoz ölelhessük. S ha hitben bizonyosakká lettünk affelől, amit a jegyek szemünk elé tárnak, hogy t. i. Krisztus a keresztfán bűneinkért eleget tett, akkor lelünk a kétségbeesés örvényétől megszabadul s az isteni szeretet és kegyelem mennyei eledelével fog örökké táplálkozni.

Az úrvacsoráról szóló ezen nézetet Zwingli Ján. VI. 63. s köv. verseire alapította s terjedelmesen kifejtette: „Commentarius de vera et falsa religione” c. munkájában. Mellette harcolt Oecolampadius reformátortársa s igazat adtak a schweiziai és a németországi felföldi városok.

Ezzel szemben Luther — ugyancsak a transsubstantio tanának megdöntése végett, amelyet teljesen elvetendőnek tartott — azt hangoztatta, hogy miután a szertartási igék így hangzanak: „ez az én testem” és „ez az én vérem”, azért ezeket a szavakat elmagyarázni nem lehet, nem szabad. Luther szerint is az úrvacsorának az élvezete hit nélkül semmit sem ér. De viszont az igaz hitet sem az úrvacsorával való pusztá-élés, sem az a képzelet nem adja meg, hogy abban a Krisztus teste és vére van; hanem, aki azzal a hittel él az úrvacsorában, hogy a kenyérnek a Krisztus valóságos testét eszi, a borral az ő valóságos vérért issza s aki hiszi, hogy a Krisztussal az úrvacsorában egyesült: „azon sem az ördög, sem a halál erőt nem veszen”, az minden bizonnyal üdvözülni fog. Luther ugyanis gondolat és kedélyvilága folytán nem tudott szabadulni azon feltevéstől, hogy valami csodálatos módon Krisztus testileg is jelen van az úrvacsorai jegyekben. Így jött aztán arra a meggyőződésre, hogy az úrvacsorában valósággal veszik a Krisztus testét és vérért a kenyérben és a borban és hogy a Krisztus teste érettünk adatott és vére érettünk ontatott ki bűneink bocsánatára.

Luther Márton ezen nézete mellett harcolt Bugenhagen wittenbergi és Brenz János hallei lelkész s nézetéhez csatlakozott a prot. Németországnak legnagyobb része. Luther nézetének több munkában is kifejezést adott: Grosses Bekenntniss von Abendmahl Christi: Dass die Worte: das ist mein Leib, noch fest stehen stb.

A vita a két reformátor között 1525-ben indult meg s bár egyéb nézeteltérések is voltak közöttük, a harc inkább az úrvacsorai szerzetési igék helyes értelmezése fölött folyt. Luther — amint látjuk — a legmélyebb meggyőződéssel a Megváltó szavaira, tehát a betűre hivatkozott: ezzel szemben Zwingli azt vitatta, hogy a szavaknak nem a betűjét, hanem az értelmét kell figyelembe venni. S ha Zwingli azt állította, hogy a Krisztus teste már azért sem lehet jelen az úrvacsorában, mivel jobbja ül az Istennek, ugyanazon test pedig egyidőben nem lehet több helyen, Luther erre azzal válaszolt, hogy Istennek mindenütt van jobbjja, tehát az úrvacsorában is és ezenkívül az isteni és emberi természet olyan elváhatatlanul egyesült Krisztusban, hogy ezen egyesülés következtében Krisztus emberi természetére nézve is éppen úgy, mint isteni természetére nézve mindenütt jelenvaló.

Mindkét reformátor a legmakaesabbul védelmezte álláspontját s abból egyik sem engedett egy iota nyit sem s így nyilvánvalóvá lett, hogy a szakadásnak be kell következnie, amit még jobban elősegített az, hogy a vita hevében a vitázók valósággal sértegették egymást: Luther „szentségtagadónak, sátán szolgálónak” nevezte a Zwingli követőit, Zwingli pedig Lutherre vonatkoztatva ezeket mondotta: „Igen veszélyes dolog harcba bocsátkozni ott, hol annyi dühögő ellenséggel van az embernek dolga. S hozzá még az akarja a legjámborabb szerepet játszani, ki a legmérgesebben tombol.”

Igy állott a helyzet, amikor Filep hesseni tartománygróf 1529. okt. 1-re marburgi kastélyába

úgy Luthert, mint Zwinglit és híveiket közös értekezletre hívta meg azzal a céllal, hogy személyes érintkezés és egymás meggyőződésére alkalmasabb élő szó útján jöjjön létre a béke és egyetértés és elejét vegyék a kettészakadásnak. Ezen értekezleten Lutherrel együtt jelen volt még Melancthon, Jonas Bugenhagen Wittenbergből, Brenz Halleből, Osiauder Nürnbergből; Zwinglivel együtt jelen volt Oecolampadius Bâselből, Bucer és Hedio Strassburgból. A tapintatos tartománygróf bölcs belátással előre úgy intézkedett, hogy Luther és Zwingli leveles csatáik után azonnal egymással ne találkozzanak, hanem úgy intézte a dolgot, hogy előbb Zwingli a mérsékelt természetű Melancthonnal, Luther pedig a nyájas Oecolampadiuszal magánosan értekezett s csak azután, másnap gyültek össze mindnyájan a nyilvános értekezésre.

Az értekezleten a felek könnyen kiegyeztek a vitás pontok nagyobb részére nézve, de midőn az úrvacsorai taura került a sor, a közeledés félbeszakadt s éppen a főkérdésre nézve minden előértekezés eredménytelen maradt. Így kezdődött meg a tárgyalás másnap, október 2-án, amely alkalommal előbb a Krisztus istenségét, az eredeti bűnt, a keresztségét s Isten Igéjét tárgyalták. Mielőtt azonban a vita megkezdődött volna, Feiga János udvari kancellár örömét és Isten iránti halálját fejezte ki az evangélium hirdetéséért és felhívta a megjelenőket arra, hogy törekedjenek arra, hogy alkalmas úton és célszerű eszközökkel a káros egyenetlenség megszűnjön és az állandó egyezés létrejöjjön. Ezek után megindult a tárgyalás. A fennemlített kérdésekre vonatkozólag Zwingli kijelentette, hogy azonos véleményre van az egyetemes gyházzal, amit a wittenbergi hittudósok tudomásul vettek.

Ezek után került a sor az úrvacsora feletti vitára. Mielőtt ennek tárgyalásához kezdettek volna, Luther egy krétával nagy betűkkel maga elé írta az asztalra: „Ez az én testem” — annak jelölül, hogy ő attól eltérni nem akar. A szótát Luther és Oecolampadius kezdték meg, előbbinek azon kijelentésével, hogy a felírt szavak betűinél megmarad... s ellenfeivel szemben csak a Szentírásból fog harcolni. Erre Oecolampadius fejtegetni kezdte, hogy Krisztus idevonatkozó képletes beszédét nem kell szó szerinti értelemben venni, mert számtalan olyan képes kifejezés van a Szentírásban, melyeket nem lehet betű szerint érteni: „én vagyok a szőlőtő”: „én vagyok az ajtó” stb., emel-fogva Jézusnak az úrvacsorára vonatkozó kifejezéseit is jelképes értelemben lehet magyarázni. Luther erre kijelentette, hogy ő a jelképes értelmezéshez ugyan hozzájárul, de állítja, hogy az úrvacsora lelki élvezete nem zárja ki a testszerinti eledelt. Oecolampadius annak a bebizonyítását kívánta, hogy az érzéki eledel a hívőt azon áldásban részesíti-e, aminőben nem részesedhetnék akkor, ha az úrvacsorát csak lelkileg vennék magához? Luther erre azt felelte: „Nem kérdezem, mit használ az úrvacsorai érzéki eledel, hanem csak azt nézem, hogy meg van-e az írva. Elég, ha Isten mondta: s tehát úgy kell azt végre is hajtani. Ha Isten nekem azt hagyta volna, hogy polyvát egyem: azt is megteuném, jól tudom, hogy az üdvömrre szolgál.”

A vitába Zwingli is belevagyult Ján. VI. 63. verse támaszkodva: „Lélek az, ami megelevenít, a test nem használ semmit; a beszédek, melyeket nektek szólok, lélek és élet” — felfogásából nem engedett, hanem kicmelte a Luther véleményének képtelenségét és visszautasította Luthernek nyers példáját, mert Isten nekünk nem hagyta meg, hogy polyvát együnk az úrvacsorában. De Luther hajtáhatatlan maradt, kijelentvén, hogy nem kell disputálni, hanem meg kell elégedni azzal, hogy a Krisztus mondta: ez az én testem, tehát az úrvacsorában szájunkkal esszük a Krisztus testét és ez ellen még

az ördög sem tehet semmit. Amire végül Zwingli azzal felelt vissza, hogy ők pedig a János ev. VI. részétől nem távoznak, mert abban a Krisztus testét illető valódi értelmezésről van szó.

A megkísérlett kiegyezés meghiúsult, bár Zwingli akarta. Luther azonban oly mereven ragaszkodott álláspontjához, hogy amidőn Zwingli könnyes szemekkel — a fennmaradt eltérés dacára is kész lett volna a két reformációt a barátság kötelékével összekapcsolni — békejohbot nyújtott Luthernek azzal a kijelentéssel, hogy „a föld keletkezésén senkivel sem akar szívesebben egyesülni, mint a wittenbergiekkel“, Luther a feléje nyújtott békejohbot visszautasította e szavak kíséretében: „Ti más szellemtől vagytok áthatva.“ (Ihr habet einen andern Geist.)

Annyi haszna azonban mégis volt az értekezésnek, hogy a két párt megismerte egymás véleményét és felhagytak az ellenségeskedéssel úgy a tudomány, mint az élet terén és úgy szóval, mint tollal. Végül 14 pontba foglalták össze a közösen érvényesnek ismert hitcikkeket, s a 15-ik pontba, ami az úrvacsoráról szól, a következőket foglalták egybe: „A mi szeretett Urunknak a Jézus Krisztusnak, szent vacsorájáról mindnyájan hisszük és tartjuk, hogy azt a mi szeretett Jézus Krisztus Urunknak rendelése szerint mind a két alakban ki kell osztani. Hogy a mise nem oly műszköz, mely által ember a másik, meghalt, vagy élő embertársának bűnei bocsánatát megnyerhetné. Hogy az úrvacsora Krisztus valódi testének és vérének szentsége és hogy azon testnek és vérnek lelki élvezete minden keresztyénnek kiválóan szükséges. Amiért a sákrámentum használása felől mindnyájan megegyeztünk abban, hogy az, éppen mint az Isten velünk közölt és nekünk elrendelt Igéje, a gyengébb lelkiismeretűeknek a Szentlélek ereje által hitők és szeretetük megszilárdítására munkálkodik. És jöhet, mi ezidő szerint nem tudunk megállapodni afelett, hogy vajjon Krisztus valódi teste és vére testileg jelen van-e a kenyérben és a borban: *mindazzáltal mindenik fél, aszerint, mint kinek-kinek lelkiismerete engedheti, a másik iránt keresztyéni szeretettel tartozik viselkedni; s mindkét félnek buzgón kell kérni a Mindenhatót, hogy szentlelke által minket az igaz értelemben előbbre vigyen. Amen.*“ — Ez okmányt okt. 4-én írták alá a vitázó felek.

A marburgi colloquium óta többször tétettek kísérletek a protestantizmus két irányának az egyesítésére, de sohasem sikerült ez. Pedig az unio nem lenne rossz s kiváltképpen a romániai magyar protestantizmusnak igazán üdvösségére válna.

Dr. Dávid György,
kibédi református pap.

Keresztyén kritika

Árvaházunk árvasága. Még egy éve sincs annak, hogy egyházkerületünk közgyűlési határozattal átalakította szászvárosi kollégiumunkat árvaházzá és népiskolai internátussá s máris az árvaház anyagi gondjairól olvasunk. Ennek a szeretet intézménynek már születési körülményei sem voltak kedvezők. Az ilyen alkotások, amint azt a ju-

goszláviai árvaház példája mutatja, csak akkor indulnak meg lendületes fejlődéssel, ha a buzgó szívek spontán elhatározásából, fellángoló szeretetéből születnek. A szászvárosi árvaház terheltlen született, mert homlokán viseli a hivatalos bélyeget, ami számára sokak előtt nem jó ajánló levél. Ha a kerület létesítette — mondják — tartsa el a kerület! A valóság azonban az, hogy az a pár millió, amiről itt szó lehetne, távolról sem elégséges arra, hogy az árvaházat fejlessze és benépesítse. Ezért karolta fel egyik lelkes világi főúrunk az árvaház ügyét és kéri a „Református Szemlében“ világi urainkat, elsősorban az egyházi tisztséget viselőket, hogy egy-két árva évi ellátását vállalják el. Vajjon meghallják-e felhívó szövegüket azok, akiket elsősorban illet? Az egyházkerületi közgyűlésen sok magvas felszólalás hangzott el a szászvárosi iskola ügyében. Most várjuk, hogy a felszólalók akkori érdeklődésüket az áldozatos szeretet tényleges érdeklődésévé változtassák át. Mert a szeretet árad és ha új csatornát is ásnak neki, oda is bele kell, hogy öntse üdítő vizét. És várjuk lelkésztestvéreinktől is, hogy félretéve minden idegenkedést, buzgó agitációt indítsanak be most már egyetlen árvaházunk érdekében. Mi tudunk agitálni lelkész és esperes választások alkalmával, különböző egyletek és szövetségek érdekében, akciót indítunk be közigazgatási és irodalmi téren, csak éppen akkor ne volna szavunk, mikor a Krisztus kicsinyei, egyházunk és nemzetünk otthontalan, veszni induló gyermekeinek sorsa jajdul felénk? Vagy kiszolgáltatjuk őket az állami árvaházak tendenciózus nevelésének? Tegye minden felelős állásban lévő egyházi és világi emberünk szívére a kezét és feleljen az Úr Isten színe előtt ezekre a kérdésekre!

Kongrua revízió. A kormány, mint ismeretes, munkába vette a már szinte 25 év óta nem bolygatott papi jövedelmek és kongrua rendezését. Ez a tény már hónapok óta nyugtalanságban tartja papságunkat. Nem elég, hogy vasúti utazási kedvezményeinket megvonták, most az alapfizetések újra értékelésével fog csorbát szenvedni az a mérsékelt fizetés, ami a nagy családú lelkészeknél eddig is alig fedezte a folyó kiadásokat. Bízunk a kormány megértő indulatában, parlamentári és egyházi vezéreinkben, hogy mindent megtesznek a revízió szigorúságának enyhítésére, de nem hallgathatjuk el, hogy mint minden bajban, ebben is mutatkozik valami haladás. Ez az intézkedés végre megholygatja azt a díjlevél-dzsungelt, ami eddig egyházunkban uralkodott és igyekszik, ha súlyos sérelmek árán is, a papi fizetéseket végre

egyenlősíteni. Mert ismerjük be, hogy schol, egyetlen világi pályán sem mutatkoznak olyan feltűnő eltérések a hasonló képesítésű emberek között, mint nálunk, akik annyiszor hirdetjük, hogy mindnyájan egyek vagyunk a Krisztusban. E sorok írója tizenkét évig élvezett olyan alapfizetést, mely hat hold földből, értéktelen kepeválságból, majd e helyett 60 liter véka szemes terményből állott. Nem irigyelte azokat, akiknek „börök és búzájuk megsokasodnak“, de saját tapasztalatából tudja, hogy mint szívja ki az élet a lélekből az életkedvet, a nyugalmat, az önbizalmat és mint lankasztja meg a hívek iránti szeretetet. Tudom, hogy ennek a kísértésnek most is ki vannak téve azok a lelkész testvéreim, akiket szerencsésebb hangú és megjelenésű kollégáik sokszor megelőznek és fájdalom, sokszor megvetnek. A kongrua revízió, ha egyébre nem, legalább arra jó, hogy megszüntesse a köztünk lévő kaszt rendszert. Ha egy idegen uralkodó, Mária Terézia kellett, hogy 1778-ban megszüntesse a pap marasztás szőgyenletes intézményét, Isten most is tud hasonló eszközöket választani, arra, hogy végre minket szeretetre és egymás megbecsülésére tanítson.

Repatriáló tanárok. A kolozsvári virágzó kollégiumot, amelyik tanáraival és növendékei számával, a többiek élén halad, ez iskolai év elején fájdalmas veszteség érte: két derék tanára, Áprily Lajos és ennek sógora, Nagy Jenő, magyarországi kollégiumokba távoztak. Már ott vannak az új kikötőben és onnan integetnek felénk megnyugodt szívvel istenhozzádot. Erdélyi lapjaink aggodalmasan keresték az okát, hogy miért hagyta itt Áprily Erdélyt, akinek lelke anyyira összeforrnt azzal. Mi még hozzátehetjük azt is, hogy anyagi zavarok sem bánhatták egyiknek a lelkét sem, mint anyyi más szerencsétlen tisztviselőt, akit ez a gond űz ki Erdélyből. Nem is találunk más okot kimenetelükre, mint azt, amit Áprily „Esti dal“ című költeményében elárul: a gyermekek sorsa iránti aggodalmas szeretet. Ha ezek a „kavargó ködbe hullva, csonka szárnyal, vad bozótú lép iszapjába“ készülnek elsülyedni, vajjon nem érthető-e, ha a szülő ezek számára mentő utat keres? Tőlük megkövetelheti az erdélyi magyarság, hogy hősi halált haljanak a „szent Thermopylében“, de azt már nem, hogy gyermekeiket is az itteni tanuló ifjúság gyötrően bizonytalan sorsának feláldozzák. Ezért van igaza Reményik Sándornak, amikor a távozó költőtől így búcsuzik:

Ha Te elmegy, mi néma csendben álljunk,
Néma csendben és lehajtva fejünk,
Mert mindannyian bűnösök vagyunk

Tíz évi kisebbségi küzdelmünkben még nem jutottunk el oda, hogy azt, ami legdrágább nekünk: a gyermekeket megtudjuk védelmezni. Azoknak iskolázása, még a mi saját intézeteinkben is, gyötrelmes, kínos, tanulók, tanárok és szülők nyugalmát megemésztő. Mi tudunk cikkezni és tiltakozni, ha földjeinkről, savanyú vizeinkről és községeink beosztásáról van szó, de ha tanuló gyermekeink és intézeteink sorsu minden kormányváltozás mellett is egyformán kétségbeesztő marad, az nekünk nem fáj, az természetes, megszokott dolog. Ezért találkozunk most ilyen feltűnő jelenséggel, hogy azok, akik vezéri szerepet töltenek be kultur életünkben, repatriálnak, itt hagynak minket. Távozásuk legyen megrázóan intő figyelmeztetés azok számára, akik még valamit tehetnek tanuló ifjúságunk haladásának, jövőjének érdekében. N. G.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

VÁSÁRHELYI JÁNOS: *Az életből az életnek.* Kolozsvár, Minerva-kiadásában, 1929. Kis 8-rét. — A Minerva-könyvkiadó vállalat felhívására adta ki a szerző a „Magyar Nép“ hasábjain hetenként megjelent kis cikkeit fenti című, izléses kiállítású könyvecskéjében. A mindennapi életből fakadt tapasztalatok alapján, a mindennapi élet próbái között vergődő életre appellál annak minden darabja. Egy-egy szemlélet, vagy okos mondás, vagy egy-egy elmélyült gondolathoz kapcsolja a szerző világos, tiszta és határozott mondanivalóit olyan formában, hogy azok valóban útát találnak társadalmunk legszélesebb rétegeinek lelkében. Vásárhelyi hasznos és hálankra érdemes szolgálatot teljesített könyvecskéjének kiadásával. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

DR. MUSNAI LÁSZLÓ: Károli Gáspárról írott nagyértékű tanulmánya, amelyet lapunk mult számában közöltünk, külön lenyomatban is megjelent s kapható az „Ifjú Erdély“ kiadóhivatalában. Ára 10 lej.

DR. TAVASZY SÁNDOR szerkesztésében megjelent a kolozsvári theologiai fakultás 1928—29 évi Értesítője. Ára 30 lej.

SULYOKNÉ Z. KISS ETELKA: *Károli Gáspár c. alatt, a nagy évforduló emlékére egy 31 oldalas füzetet adott ki (Nagykárolyban).* A füzet Szabó József debreceni vallástanár Károliról írott könyve alapján íratott s egyszerűen és könnyű formában terjeszti elő Károli Gáspár életét és munkásságát.

REGÉNY KÖRÖSI CSOMA SÁNDORRÓL.
(Szántó György: A bölcső, 384 l. Dante könyvkiadó.)
Körösi Csoma Sándor azok közt a történeti egyéniségek közt foglal helyet, akiknek minden cselekedete, egész életfolyama egyetlen célgondolat felé irányul, a gyermek- és ifjúkorban ösztönösen, az érett korban hiánytalan tudatossággal és meg nem rendülő következetességgel, egészen a sírik. Az ilyen egyéniségek első tekintetre nagyon is átlátszóak, egytulajdonságúak, regényhőssé átforgalmazásuk nehéz feladat. Egyetlen módszer, a lélekelemzés, mutatkozik olyanakkal, amellyel a mindent egybefoglaló egyszínűség prizmáját regényes, változatos színképpé lehet szétbontani. Regényirodalomunknak már maga a lélekrajz is gyöngéje. Annál ritkább nálunk az ú. n. tisztán pszichológiai regény. Kemény Zsigmond óta újabb íróink közül leginkább csak Ambrusnál és Herczegnél találunk lélekelemzési, pszichológiai regényt. E módszer kemény próba elé állítja az író s farsztja az olvasóközönségnek nagy, egyébként szerény irodalmi igénnyel fellépő rétegét is. Nem csodálható, hogy Szántó is kitért ez elől a könnyű sikerrel éppen nem biztató módszer elől.

A Szántó regényében két törekvés ismerhető fel a regény első felében korrajzot ad: erre törekszik, ezzel akarja érzékeltetni a Körösi Csoma sajátos egyéniségét, célgondolatának átlátszó kristályba jégesedését, az „ezzel vagy czen” életelv öntudatba érlelődését. Az utat helyes érzékkel választotta meg szerzőnk, de járni nem tud rajta. Szántónak sok ismerete van, de nem ismeri a kort. Egész sereg jelentős és kevésbé jelentős adattal lehet ezt igazolni. Szerzőnk szerint az Enyedről falujába hazatérő Csoma tarsolyában tanári és theologiai diploma van (79. és 212. l.), ami ebben a korban merő anachronizmus, lévén csak egy diploma, a papi. Aztán a gyermek Körösi Csomát enyedi kisdíák korában a pedellushoz adja szállásra s a hőber nyelvet egy zsidó esztergályostól tanultatja meg vele s nem a professzoroktól, akiknek különben Gubernus, Miskovics, Fejér Flórián és más soha nem hallott, bizarr neveket ad. Már ez apróságok is, amilyenekkel lépten-nyomon találkozunk (pl. Nagy Pál — borsodi követ; Körösi halála (1842) idején dörgi el Kossuth első parlamenti beszédét stb.), eléggé rávilágítanak a regény korrajzának értékére. A nagyobb jelentőségűek közül pedig utalok az enyedi iskolai élet rajzára s kérdem: van-e valami korszerűen igaz ebben a rajzban? Semmi a világon. Amit szerzőnk a Bethlen Gábor kollégiumról ír, az mind a mai korból vett kitalálás és rákenés, a történeti valósággal, sőt még a ellenősséggel nem sokat törődő hagyományokkal is ellenkezik. Szabad-e s lehet-e azt írni, hogy az enyedi kollégium főpátrónusa herceg Esterházy Miklós? Ha Herepei Ádám úgy beszélt volna diákjainak, ahogy szerzőnk írja („a fene a pofádat, te árkádiai tulok”, „kénytelen lesznek úgy felképzelned édes fiacskám. árkádiai, hogy az eget éppenséggel bögzőnek fogod látni” 59. l.), vajjon hihető-e, amit Körösi Csoma maga s utána Eötvös József is mond, hogy az őshaza utáni vágyat Herepei ébresztette föl benne? Szerzőnek sejtelve sincs a régi kálvinista kollégiumok szelleméről, az enyediéről legkevésbé. Ennek következtében kortörténet helyett karikatúrát ad. A hipermodern vásott és elfajult iskolai jelenetek közé odavet egy-egy történeti nevet, kifejezést. Lelkiismerete nem furdalja még akkor sem, ha perverz, fajtalan és erkölcstelen hamisságokat akaszt az enyedi diákság nyakába (68—73. l.).

Mindezek a kérdések és megállapítások érvényesek a herceg Esterházy udvartartását ismertető részekre is, azzal a súlyosbító kérdéssel tetévezve, hogy mi köze ennek az egésznek Körösi Csoma Sándorhoz? A képtelenségek, ízléstelenségek, eroti-

kumok ebben a részben is csak úgy tolongnak egymás hegyén-hátán anélkül, hogy látnók magát a kort s látnók a hős lelkének kialakulását, célgondolatával örökre összeforró egybetalálkozását.

No de nem baj, Körösi egyszer mégis csak elindul a Himalája felé. Ettől kezdve regényünk módszere nagy változáson megy át. A korrajz helyét utazási kalandok foglalják el. A kalandoknak Körösi Csoma nem hőse, csak éppen jelenvoltja, ezek tehát a hős és mesefejlesztés szempontjából közömbösek. Körösi Csomára nem igen hatnak, ha csak ilyen hatásnak nem tekintjük azt, hogy egy tragikomikus, nemnélküli kasztrált lény zagyva lo-csogása bontja ki Csoma előtt a két földrész különbözőségét, mert most már látva látta, hogy túl a Kárpátokon (Erdélyben) csak a testnek vannak vágyai, míg itt a havasalföldi kalugyerek között a léleknek. Rájön Körösi, hogy a kasztrálás „csodavárás”, „csodaakarás.”

Hát igen, mindez lehetséges, ha Körösi Csomát szerzőnk szemüvegén nézzük. Akkor lehet ilyen együgyűségeket ráfogni. Csakhogy ez a Körösi Csoma nem a történelem Körösijé, aki az angol tudományosságnak hasznót, nemzetének dicsőséget szerzett, hanem a szerzőé, akinek tollától kénytelen egy egész regényt elszenvedni. Még az sem mentheti a szerzőt, hogy e kalandoknak van komoly céljuk: a föld- és néprajzi állapotok ismeretése. Nem. E kalandok csak arra valók, hogy szerzőnk az éllelmes kiadóégy magyar Mereskovszki néven dobhassa oda a jelszavak után futkosó, hiszékeny közönségnek.

Mivel érdemelte meg szerzőnk a magyar Mereskovszki jelzőt, bajos kitalálni. Egyet azonban el kell ismerni. Azt t. i., hogy szerzőnk a mondani-valóból soha ki nem fogy. Egyforma készséggel és kedvvel, de persze minden belső összefüggés nélkül szaporítja a szót a világ teremtéséről és a svábokról, Napoleonról és a báránységéről, a Zenda-avesztéről és földszínű kukoricakenyérről, a wikingekről és a cigányokról, a fjordokról és az ópiumlebujojokról. Szerzőnk valóban kifogyhatatlan ideákban. Erről tanuskodik gazdag heterogén szókészlete. Leleménye egyébként is bámulatos. Az ő holgár szekeresparasztja ismeri a hűnmondákat és hűn dalokat, szófiai zsidója pedig a kazárok őstörténetét. S hogy a lelemény teljesen eredeti legyen, Körösi Csoma mindezekben teljesen tájékozatlan, amit szerzőnk Herepei Ádám szájával sokkal klaszszikusabban fejezne ki.

Szerzőnk helyes érzékkel választotta meg regénye hőst. Módszere is — első részben a korrajz, másodikban az utazás — alkalmas arra, hogy láttassa hősenek, az embernek és tudósnak lelki nagyságát. Amde a kivitel zavaros, tájékozatlan mind a körülmények szemléltetésében, mind a hőst mozgató lelki hatások feltüntetésében. Hősenek csak látszólagos félszégeit tudja megrajzolni. Lelki nagyságát, szívós székely eszményiségét, tudományos és nemzeti jelentőségét vagy nem akarta, vagy nem tudja még csak sejtetni sem. A bölcső műfajilag sem sikerült. Bensőleg szerves mese helyett gépies filmjelenetek fűződnek egybe. Stílusa is egyenetlen, szaggatott, kuszált, olykor erőszakolt, máskor modoros.

Sajnálunk kell a tiszta költői érdek és mérték fölázdozását a könyv, a pillanatnyi múlt siker kedvéért. Ez Körösi Csomának ugyan nem ártott, de nem válik előnyére sem irodalomunknak, sem íróknak.

Dr. Kristóf György.

*

Az itt közölt ismertetést és kiritikát dr. Kristóf György a „Budapesti Szemlében” írta s onnan veszzük át, annak szemléltetésére, hogyan íté meg egy nagyon sokat magasztalt modern író egy nagy kálvinista tudóst.

kárnak, Mikes Magdát pedig középiskolás leánytitkárnak. A vezetői közgyűlés kidolgozta az egész évi munkaprogramot. Október végén ismét megrendezi a bécsi tanulmányutat, melynek részvételi díja fiúk részére 32 pengő, leányok részére 36 pengő. A tanulmányút 5 napig tart, a részvételi díjban befoglaltatik az utiköltség Budapesttől Bécsig és vissza, étkezés, szállás és az osztrák vízum díja. Jelentkezni már most is lehet a Magyar Utlevél és 10 pengő részvételi díj beküldésével. A tanulmányuton erdélyiek is résztvehetnek ugyanazon feltételek mellett. — Mikor fog a mi főiskolás munkánk idáig fejlődni?

Holland ifjúsági titkár Magyarországon. Szeptember 20-án érkezett Budapestre a holland Keresztyén Ifjúsági Egyesületek országos titkára H. Gordeau úr, feleségével együtt, aki 2 hetet fog Magyarországon tölteni meglátogatva Budapesten kívül a kisujszállási, hajduböszörményi és debreceni egyesületeket. Gordeau úr az elmúlt 8 esztendő alatt kb. 60 ezer pengőnyi összeget gyűjtött össze Hollandiában a magyar KIE. mozgalom céljaira.

Laky László fiú-titkár megérkezett Amerikából. Az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Szövetsége, Amerikában a már konfirmált, de 18 életévét még be nem töltő ifjúság közötti munkára Laky Lászlót kiképezte a springfieldi főiskolán. Laky László 2 évi tanulmányutjáról az elmúlt napokban hazaérkezett és munkáját Debrecenben kezdi meg.

Tiszteletbeli doktori címvel ajándékozta meg a debreceni Tisza István-tudomány egyetem dr. Ravasz László és Soltész Elemér püspököket.

A kecskeméti református egyház presbyteriuma elhatározta, hogy a szegények és betegek állandó látogatására diakonisszákat fog alkalmazni, amiként ez Cegléden és Kiskunhalason már megtörtént. Vajha a mi nagy egyházközségeink is foglalkoznának ezzel az üdvös gondolattal.

Választás a tiszántuli egyházkerületben. Dr. Révész Imre volt kolozsvári ref. theol. tanár, jelenleg debreceni ref. lelkész, egyházkerületi főjegyzői tisztéről lemondván, helyére Maklár Károly aljegyzőt választották meg.

Debrecenben hat református, sokgyerekes családját tüntettek ki. A hat családjának összesen 68 élő gyermeke van.

A sárospataki főiskola tanári kara, hogy az elhalt előljárók, tanárok emlékét minél fokozottabb mértékben ápolhassa, elhatározta, hogy azok sírhelyénél az évfordulók alkalmával emlékbeszédet tart és sírhelyeiket emléktáblával jelöli meg.

A pittsburghi egyházközség presbyteriuma elhatározta, hogy az egyház kiadásainak fedezésére, minden egyháztag egy napi keresetét ajánlja fel. Amiként az Amerikai Magyar Reformátusok Lapjából értesülünk, a hívek a legnagyobb készséggel tesznek eleget a hozott határozatnak.

Pálóczy Czinke István a tiszáninneni református egyházkerület püspöke lemondott magas méltóságáról. Az így megüresedett püspöki szék betöltésére az egyház elrendelte a szavazást, amelynek eredményeként Péter Mihály gálszócsi lelkész lett a tiszáninneni egyházkerület új püspöke.

A kecskeméti református egyetemes jogakadémia kormányzótestülete a jogakadémia közgazdaság és pénzügyi tanszékre nyilvános rendes tanárrá dr. Boér Elek volt kolozsvári egyetemi tanár, ref. egyh. ker. főgondnok fiát: ifj. dr. Boér Elek egyetemi magántanárt választotta meg.

Felhívás gyermekhóstettek összegyűjtésére. A világháború és a reákövetkező idők, kommün megpróbáltatásai nemcsak a magyar katonai erények nagyszerű példáit teremtték meg, hanem a rendkívüli körülmények között gyönyörű bizonyágát adta hősiességének a mindkét nembeli gyermekifjúság is. Minthogy az átlagon felülemelkedő cselekmények, gyermekhóstettek, a magyar léleknek, a magyar nemzetnek ép oly jelentős értékmérő, mint maguk a katonai bravurok, mozgalom indult meg a gyermekhóstettek adatainak összegyűjtése érdekében. Kérjük tehát mindazokat, akik 18 éven aluli gyermekeknek a világháborúban, avagy az ezt követő súlyos időkben számottevő cselekedeteiről, hősiességéről tudnak, hogy az arra vonatkozó adatokat (név, kor, hely, idő stb. megjelölésével) a következő címre: Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, Budapest, VII., Rózsa-utca 23. sz. beküldeni szíveskedjenek. (Református Figyelő.)

Szerkesztői üzenetek

H. J. Cikkeit a következő számunkban hozzuk.

D. GY. Értékes tanulmányodat nagyon köszönöm.

TÖBBEKNEK. A beküldött sok értékes cikk közlésére türelmet kérünk. Rendre-rendre hozzuk.

A szerkesztésért felel: Dr. Tavaszy Sándor.

*

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T.
Cluj-Kolozsvár

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.T. Cluj, Piața Unirii

7

Fiókja :

**Dés, Dicsőszentmárton, Nagyvárad,
Gyulafehérvár és Marosvásárhelyen**

**Saját tőkéi 97 millió
lej**

AFFILIÁLT INTÉZETEI: Torda-Aranyos Várme-
gyei Takarékpénztár R.-T. Tordán, Alsófehérvár-
megyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T.
Nagyenyeden, Udvarhelymegyei Takarékpénztár
R.-T. Székelyudvarhelyt és Székelykereszturon,
Szászrégen Vidéki Takaréék és Hitel R.-T. Szász-
régenben és Népbank R.-T. Bánffyhunyadon.

Minden bankügyletet a legelőnyösebben végezi!

Engedélyezett devizahely.
Áruraktárai a vasuti állomás mellett.

Dolgozatok a református theológiai tudomány köréből

Kiadják: Az
erdélyi református egyházkerület
kolozsvári theológiai Fakultása
tanárai

1.	Dr. Gönczy Lajos : A református egyház kultusza	20 Lei
2.	Dr. Tavaszy Sándor : A Kijelentés feltétele alatt	40 Lei
3.	Dr. Imre Lajos : Isten és az emberi lélek	20 Lei
4.	Dr. Tavaszy Sándor : A dialektikai theologia problémája és problémái	30 Lei

Kaphatók az

„IFJÚ ERDÉLY” KIADÓHIVATALÁBAN, CLUJ-KOLOZSVAR,
CAL. VICTORIEI (VOLT BOCSKAI-TÉR) 38. REFORMÁTUS THEOLOGIA

könyvtára,

KALVINISTA VILAG

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR ÉS DR. NAGY GÉZA

Megjelenik minden hónapban kétszer - Előfizetési díja félévre 60 Lel. Egész évre 120 Lel.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 38
Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők

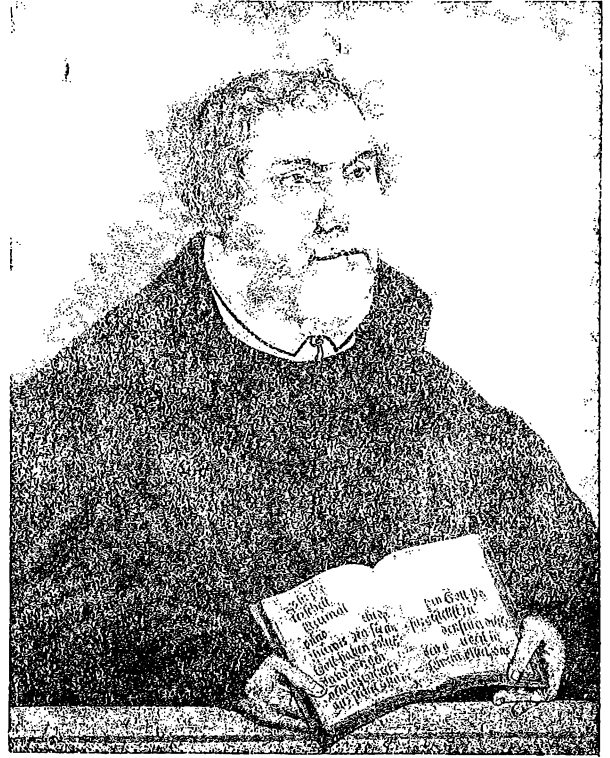
III. ÉVFOLYAM

1929. OKTÓBER 15.

20. SZÁM

KÁLVIN JÁNOS

LUTHER MÁRTON

TARTALOM: T. S.: A reformáció Istennek ereje. — Dr. Csüry Bálint: A szentírás a magyar irodalomban. — Egyházunk munkája: Horváth Jenő: Nagykárolyi nagyhét. — Mult és Jelen: Dr. Nagy Géza: Benedek Elek tragédiája. — Keresztyén kritika: T. S.-től. — Krónika. — Szerkesztői üzenetek.

KALVINISTA VILAG

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR ÉS DR. NAGY GÉZA

Megjelenik minden hónapban kétszer - Előfizetési díja félévre 60 LeI. Egész évre 120 LeI.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 38
Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők

III. ÉVFOLYAM

1929. OKTÓBER 15.

20. SZÁM

A reformáció Istennek ereje.

Az elmúlt évszázad a nagy Reformációt általában úgy értelmezte, mint a modern szellemi élet tulajdonképpeni forrását. Nagy előszeregettel állította oda a renaissance és a humanizmus mellé, mint ama harmadik és legnagyobb tényezőt, amely a középkori egyház objektív tekintélyét alapjaiban kezdte ki s ahelyett az egyéniség szabadságának szerzett érvényt. Ilyen a divatos és tetszetős szellemtörténeti értelmezés úgy nézte a nagy Reformációt, mint amely csak fokozatosan fejlődött ki és pedig annyira, hogy csak a XVIII. század felvilágosodásában mutatta meg igazi arculatát. Ezért beszélt pl. *Troeltsch*, ó-protestántizmusról és új-protestántizmusról. Amaz a XVI. és XVII. századoké, emez pedig a XVIII. és XIX. századok protestántizmusa.

Ma azonban világosan látjuk, hogy a nagy Reformációnak ez az értelmezése mérőben hamis. Mert, hogy csak egyet említsünk, ha ez az értelmezés igaz lenne, akkor ebből az következne, hogy az igazi reformátorok nem *Kálvin* és *Luther*, hanem a XVIII. és XIX. századok nagy theologusai és filozófusai, mint pl. *Leibnitz*, *Kant* és *Schleiermacher*. A fenti állásfoglalás következetes végiggondolása feltétlenül erre a felvételre kell vezessen, amint-hogy korunk nem egy tudós theologusa és historikusa közel is jutott ehhez. *Ma azonban világosan látjuk, hogy a nagy Reformációt nem tudós belátások, nem tudományos kritikák hozták létre, mert azok nem tudták volna úgy megreszkettetni a világot, ahogy a Kálvin és Luther igehirdetése megrázta azt. A Reformáció Istennek ereje. A Reformáció nem reformokat hozott, nem a felvilágosodást szolgálta, hanem Isten-*

nek elhomályosult, sőt megrabolt dicsőségét állította helyre s visszaalakította az egyházat arra a képre, amelyet a Szentlélek ragyogtatott fel a láthatatlan Anyaszentegyház képében a hívő szívek előtt. A Reformáció megmutatta ismét Istennek erejét, amely nem ál-szabadságot, nem ál-felvilágosodást, hanem valódi szabadságot és valódi felvilágosodást adott ismét a bűn által leigázott és a bűn által elsötétített emberi szíveknek. Ezt az elfelejtett, ezt a betemetett igazi Reformációt kell ismét felszínre hozzuk, mert tudjuk, bizonyosak vagyunk benne, hogy ennek nyomában új élet, áldottabb élet és mélyebb élet támad a felvilágosodást és szabadságot nélkülöző s azzal csak kérkedő mai ember szívében!
T. S.

A Szentírás a magyar irodalomban.

Irta: Dr. Csüry Bálint.

(Folytatás.)

A vallásos és nemzeti érzés szoros kapcsolata jellemzi e korszak líráját is. Az ótestamentum himnuszainak zordon fensége, zokogó panasza hangzik ez énekekből, melyek közt nem egy valóban értékes költemény is található. Mózes, Dávid király és Jeremiás próféta ihleti ezeket az egyszerű dalnokokat, kiknek fenyegetése ma is megremegett, őszinte hangú panasza költőiségével ma is megkapja a szívet. Lírájuk alaphangja a bűntudat. Bűnt látnak magukban, bűnt látnak maguk körül: erőszakot, kegyetlenséget, vérontást, hitszegést, gyűlöletet és mindenekfölött hihetetlen nyo-

mort. Gyarlóság, bűn, nyomor színhelye e föld, honnan elvággyik a keresztyén lélek:

*Hogyha énnékem szárnyam lett volna,
Mint az galamb elröpültem volna,
Hogyha az Isten engedte volna,
Innét én régen elfutottam volna.*

*Akarok inkább pusztában laknom,
Vadon erdőben széjjel bújdosnom:
Hogynemmint azok között lakoznom,
Kik igazságot nem hagynak szóllanom,*

énekli *Kecskeméthy Vég Mihály*, kinek híres zsoldára ihletta *Kodály Zoltánt* nagysikerű művének: a *Psalmus Hungaricus*nak megalkotására. Hatalmas erővel és páthosszal mennydörög a korszak egyik legnagyobb hatású költeménye *Szkhárosi Horvát András Atka*, melyben *Mózes* próféta fenyegetését olvassa rá a bűnbe merült országra, ha Istenhez meg nem tér:

*Ércé válik fejed felett az szép csillagos ég,
Vassá válik talpad alatt az nagy jó zsviros föld,
Port, harmatot, asszú hamut észik az asszú*

Megrepedez, úgy panaszol reád az szomorjú /föld,

*Ad az Isten ellenségnek tégedet kezébe,
Eloszlatol mindenféle sok ország szegibe.*

Azt tudjátok, hogy az Isten megvénhödt már, /nem lát?
De nem alszik, reánk pillant, noha sok bosszút /lát,
Idgyól látja ez világnak minden álnokságát,
Majd levágja az fejszével az gonosztermő fát.*

Bárhova tekintsenek, csak nyomort, csapást, siralmat látnak maguk körül. Nincsen, ami lelküket vigasztalna csak az Istenben való mélységes bizodalom, görcsös ragaszkodás Istenhez, amely érzés megkapó erővel tör elő *Pap Benedek* énekében:

*Uram, meg ne gyűlölj engem haragodban,
Ha immá bevettél nagy irgalmasságodban,
Kérlek, el ne fordítsd orcádat énrólom,
Vigy bé szent országodban.*

*Megfoglak tégedet az én igaz hitemmel,
Reád támaszkodom erős reménységemmel,
És el nem eresztlek, míglen meg nem hallgatsz,
Az én lelki kezemmel.*

Mélységes hittel és bizodalommal remélik, hogy Isten végre megelégteli a csapást és megszabadítja a töröktől a keresztyén magyar nemzetet. *Bogáti Fazekas Miklós* Isten ajkára adja a biztató ígéket:

*Az én elpusztult népemért és ő keserüségekért,
A szegények sirásáért és nagy fohászkodásáért,
Feltámadok az árvákért.*

Megmentem az én népemet és megnyugtatom /én őket,

Tisztán fogom hirdettetni közöttük az én /igémet
És igaz ismeretemet.

* Elavult szó = „nagyon jól“.

A vallásos költészet másik elterjedt faja e korban a Dávid-féle zsoldárok átdogozásai. Jellemző, hogy azokat a zsoldárokat dolgozzák fel, melyekben Dávid király üldözői, ellenségei, nyomorgatói ellen könyörög (*Beöthy*: *Romemlékek I.* 61.) Nem pusztá fordítások ezek. Költők szabadon bánnak a Szent Dávid szövegével. A nem tetsző helyeket elhagyják, másutt megváltoztatják vagy betoldanak egy-egy részt, s így a maguk viszonyaihoz alkalmazzák. Ez átdogozásokban a legjelesebb költők vetelkedtek *Batizi Andrástól Balassa Bálintig*. Az unitárius *Bogáti Fazekas Miklós* már 1587. körül lefordította Dávid királynak mind a 150 zsoldárát. Műve, sajnos, nyomtatásban nem jelent meg, de kéziratban el volt terjedve s az unitáriusok 1665-ig az ő zsoldárait énekelték a templomban. Csak ekkor tették kötelezővé a *Szenczi Molnár* zsoldárait. *Bogáti Fazekas* zsoldárfordításait már filológiai hazafias vonatkozásokat, csak a filológiai hűség jellemzi. Ő már nem szövegeire hazafias vonatkozásokat, csak a Szent Dávid szövegét adja. Legnagyobb népszerűsége mégis a *Szenczi Molnár Albert* zsoldárfordítása (1607.) tett szert, mely századokon keresztül zengett és zeng ma is a hívek ajkán. Mert a *Szenczi Molnár* zsoldárai nem avultak el ma sem. Ódon nyelvük a művészi ízlés számára külön esztétikai érték, melyet századok érlelnek ki a nagy költői alkotásokon, mint patinát az ódon ércszobrokon. Mai napig sem mérték föl azt a jótékony hatást, melyet *Molnár* zsoldárkönyve egyrészt a magyar költői nyelv hajlékonyságára, másrészt a magyar rapszódia dallamosságára gyakorolt.

A protestáns kor lírájának érzésvilága egyéni színben jelenik meg első nagy lírikusunk *Balassa Bálint* vallásos költeményeiben, kinek istenes énekeit *Rímay János* és *Péczei Kivály Imre* vallásos költeményeivel együtt adták ki. Hogy az *Istenes* énekek gyűjteménye mily népszerű volt, mutatja az, hogy 1630-tól 1806-ig 42 kiadást ért. Az *Istenes* énekek költői nyelvének színeiben is lépten-nyomon fölcillan a Szentírás költői nyelvének képzetvilága. Önkínzó lélekvallomásait, büntudatát, irgalomvárást énekelte meg prózai zsoldáraiban a XVI. század egyik kiváló egyénisége: az országbíró *ecsedí Báthori István*, kinek legnagyobb része volt a vizsolyi biblia kiadásában. E zsoldárok, melyekben költőjük Dávid királyhoz méltó módon adott hangot mély vallásos érzésének, a XVI. század legkölteibb prózai termékei. Csak a legismertebbeket sorolom fel, midőn az eddigiekhez *Ráday Pál* nevét csatolom. II. Rákóczi Ferenc jeles diplomatájáét, kinek *Lelki hó-*

dolás című zsoltárát és imádsággyűjteményét búzgó vallásos érzés, fenkölt, bibliai hang hatja át. Hamar népszerűvé vált a reformátuság körében s a XVIII. században nyolc kiadása jelent meg.

A Szentírás alapos ismeretével szállnak szembe egymással a XVI—XVII. század hitvitázói, kiknek munkássága értekező prózánk fejlődésére nagy és jótékony befolyást gyakorolt. A Szentírásból merített érvekkel küzdenek egymással hitük érdekében, e több mint százéves háború nagy harcossai *Meliústól* és *Dávid Ferenctől* kezdve *Bornemissza Péteren*, *Telegdi Miklóson*, *Magyar Istvánon*, *Pázmány Péteren*, *Alvinczy Péteren*, *Geleji Katonán* át *Czegledi Istvánig*.

Irodalomtörténetírásunk a XVIII. századtól kezdve egyre kevésbé tartja számon irodalmunknak azt a nem csekély jelentőségű ágát, melyet *Makkai* püspök úr egy kiváló tanulmányában definiált és *egyházi irodalomnak* nevezett (*Makkai Sándor: Az erdélyi református egyházi irodalom 1850-től napjainkig*). Ide tartozik az egyházi szónoklatok, imák, építő munkák összessége. Ennek számon nem tartása irodalomtörténeti szempontból is hiány, szellemtörténeti szempontból pedig, mint *Makkai* püspök úr jeles tanulmányából kiviláglik, nélkülözhetetlen kiegészítő része a kort mozgató eszmék genetikus fejlődéstörténetének.

Egyházi irodalmunk a Szentírással a legszorosabb kapcsolatban van, annak a talajából nő ki. Irodalmunk ez ágának nyelve általában is, de különösen a magyar imádságoké, igen nagy részben a Szentírásból merítenek színt, jelzőket, kifejezéseket. Innen van a magyar imastilus archaikus színe, bibliai hangulata. Egyházi szónoklatunk pedig kezdetől fogva a legszorosabb eszmei kapcsolatban van a Szentírással. Onnan meríti a szónok azt az eszmét, gondolatot, mely beszédének fő mozgatója, megindító képzelete. Ezért egyházi szónoklatunk nemcsak a korszellem kifejezője, hanem annak is, hogy mit keresett és mit talált az illető korszak a Szentírásban. Az egymást fölváltó korok és eszmeáramlatok mindig megtalálták benne a kort mozgató eszmék tükröképét, a kor tragédiájára a nagy tanulságot, sebeire a gyógyítót írt. Jaj annak a kornak, mely a Szentírásban nem látja meg a maga tükröképét, a maga isteni kritikáját! E szempontból a magyar szellemtörténet buváira nagy feladatok várnának. A XVII. és XVIII. század irodalma: a *Szőnyi Nagy István*, *Kamarási György*, *Nádudvari György*, *Nádudvari Péter* s a későbbi idők egyházszoneklati munkássága kutató

szemre vár. *Verestői György* szónoklatai esztétikai szempontból is a hanyatlás korának legjava termékeihez tartoznak, melyeket olvasni élvezet, a nyelvtörténet buváriának pedig igazi meglepetés. Az egyházi szónoklat és építőirodalom nyelve a magyar irodalmi nyelv palettáján egy külön stílusfajt képvisel: Színre, hangulatra elütöt a többi stílusfajoktól. A nyelv szemléletességén kívül az a sajátos fenkölt hangulat jellemzi, melynek az eszmei tartalom kívül nem kicsiny részben fölkeltője az archaisztikus díszű nyelv, mely színeit gazdagon meríti a Bibliából.

Amde nemcsak az egyházi irodalmat hatja át a Szentírás mind nyelvi, mind eszmei tartalom tekintetében, hanem a világi irodalomnak is állandó ihletője nyelvi és tartalmi tekintetben egyaránt. Némelyek színeket merítenek költői nyelvükhöz a Bibliából, mások tárgyat, indítást, eszmét merítenek belőle. Iróink, különösen magyar stílusunknak újabb, fejlődöttebb, differenciáltabb fokán öntudatos művészi kézzel nyúlnak a biblia stíluskincséhez és ódon nyelvi formáihoz, hogy a kívánt hangulatot felköltés. *Jókai*, kinek stílusa színben és hangulatban oly mérhetetlenül gazdag, gyakran nyúl ez eszközhöz. Így pl., hogy többet ne említsek, *Az ércleány* című misztikus elbeszélésében. Mily tökéletes a hatás pl. *Mikszáthnak: A játszópartás* c. bájos legendájában, mikor meséjében a csodás jelenet leírására áttérve stílusa archaikussá válik, mint a Bibliáé és a régi legendáké! *Tóth Béla* egész könyvet írt a Szentírás ódon módorában *A mi urunk Jézus gyermekségéről*.

Némely költőnk stílusán pedig állandóan érzik a Biblia mély ismerete és szeretete. *Baksay* nyelvén mindenütt érezük az írónak a Bibliával való állandó foglalkozását. Még alakjai is lépten-nyomon belészónek beszédükbe egy-egy bibliai szólamot, fordulatot, kifejezést. (V. ö. *Kékly Lajos: Baksay Sándor*, 121—122.) *Dáma* című történeti képe archaisztikus, prófétai lendületű nyelvében is remekül rekonstruálja a mohácsi vész korát. *Tompa Mihály* költői nyelve bibliai szólamokkal, fordulatokkal és képekkel van tele. *Pollák Miksa*, a Biblia jeles ismerője, könyvet írt a Bibliának Tompa költészetére gyakorolt hatásáról. A régi magyar nyelvet Tompa a Bibliából és Szenczi Molnár zsoltáraiból ismeri. Különösen *Jób* és a *Prédikátor* könyve volt költészetére nagy hatással. A bibliai hatás legfőképpen vallásos és a természet szépségeit magasztaló költeményeiben nyilvánul meg. Tompa nemcsak színeket, hanem költői tárgyat is gyakran mert a Szentírásból.

A nagyok közt is a legnagyobb, a magyar lélek faji sajáttságainak megtestesülése: a mi örökéletű *Arany Jánosunk* a Biblia emelőin nőtt fel. Mint *Riedl Frigyes* megállapítja róla: „A nagy angol költőkön kívül talán nincs a világon jeles költő, ki többet merített volna a költészet azon örök forrásából, melynek neve Biblia“ (Budap. Szemle 119—144). A gyermekkorában oly sokat olvasott Szentírás szavai, fordulatai, képei oly mélyen belevésődtek fogékony lelkébe, hogy még félszázad múlva is fülébe zsonganak az ihlet perceiben (u. o.). Az irodalomtörténeti bűvárlat részletesen kimutatta, mily sokat köszön Arany költői nyelve a Bibliának *Bánóczy József* értékes tanulmányban mutatott rá *Toldi* nyelvének a Bibliához való viszonyára. *Pollák Miksa* pedig egész kötetet írt azon helyekről, hol Arany költői nyelvében bibliai hatás mutatkozik. *Pollák* műveiből az tűnik ki, hogy a Biblia hatása Aranynak népies művein legerősebb. Ez természetes is. Hiszen láttuk főntebb, hogy a Biblia a nép nyelvére hatott legerősebben. Viszont a Szentírás lélektani motívumainak hatása leginkább a nyugodt, epikai stílusú művein érezhető (Bp. Sz. 119 : 151).

Világhírű szónokunk, *Kossuth Lajos*, művészetében is gyakran találkozunk fennkölt, bibliai és komor prófétaí színekkel. E helyeken olyan hangulat kapja meg az embert, mintha a nagy próféták hatalmas szavait olvasná a Szentkönyvben.

A Szentírás azonban nemcsak nyelvi oldalával hatott és hat állandóan a magyar irodalomra, hanem tárgyával és eszméivel is. Nem lehet célom e helyen az idevágó teljes irodalomnak a legrégebbi időktől máig való felsorolása. Elég, ha a legkimagaslóbb alkotásokra mutatok rá. Ilyen pl. *Kölcsey Ferencnek* híres *Vanitatum vanitas* c. költeménye, a legjelesebb magyar bölcselő ódák egyike, melyet Bölcs Salamonnak szállóigévé vált mély gondolata ihletett. *Tompa* számos bibliai tárgyú költeménye közül csak egyik legszebb allegóriáját, az *Új Simeont* említem. *Arany* allegorikus monológja: a *Rákhel sírálma* szintén a Bibliából merít vonatkozást és ihletet. Bibliai eszméket tartalmazó számos költeménye közül csak a *Piannak* című költeményét idézzük, mely vallásos költészetünkben a legremekebbek közé tartozik. A mély vallásos lelkű *Berzsenyi* himnuszai és ódáiban is nem egy bibliai gondolatra bukkanunk. Egy másik világhírű klasszikus költőnk: *Madách Imre* is szívesen fordult ihletért és tárgyért a Bibliához. Világraszóló remekének: *Az ember tragédiájának* kerete bibliai keret, megindító képzelet a Bibliából ered és oda tér vissza is. *Mózes* című tragédiája egészen bib-

liai tárgyú. Más színműírónk is fordult tárgyért a Bibliához. Bibliai dráma *Szász Károly*: Bölcs Salamonja és *Várady Antal* nagysikerű *Iskariót* című drámája is.

Ime, mélyen tisztelt Közönség, csak vázlatos vonásaokkal rajzolva is, milyen mélyreható érintkezése volt és van nyelvünknek és irodalmunknak a Bibliával. Ennek a legelső néprétegtől a legmagasabbig az egész magyarságra szóló lelki megtermékenyítésnek legfőbb eszköze a Károli Gáspártól öseink kezébe adott magyar Biblia.

Méltó, hogy áldólag gondoljunk vissza ez ünnepnapokon Károli Gáspárra, arra az apostoli lelkű férfiúra, aki nagy művével annyi és oly sokféle áldást osztott a magyar életre.

(Vége.)

Nagykárolyi nagyhét.

A Romániába szakadt reformátusoknak első teljes találkozója volt az ezidei református nagyhét és Károli-ünnepély, az első magyar bibliafordító szülővárosában, Nagykárolyban, szept. 11—15 napjain. E valóban rendkívüli jelentőséggel bíró naggyűlésre bizony jóval többen eljöhettek volna, különösen a presbýterek, egyháztagok sorából. Azok akik együtt voltunk, így is éreztük a két egyházkerület reformátusságának az Isten színe előtt megpecsételt egységét, mely felé Nagykároly a háború óta első lépés ugyan, de — mindnyáján éreztük — nem az utolsó. S bár, mint sok igényre néző tömegmozdulásnak, megvoltak a maga emberi és külsőies vonásai, áldott eszköz volt ez a pár nap is a Szentlélek-úrsten kezében azok számára, akik nem annyira az egymással, mint a Vele való találkozást keresték ott.

Az érkező vendégeket, Sulyok István királyhágómelléki püspökkel az élükön, üdvözléssel, diadalkapuvál, lovasbandériummal s testvéri szívvel fogadta Nagykároly városa és református eklézsiája. Aznap este megnyitó istentiszteleten már együtt voltunk a templomban, ahol II. Móz. 34:30. és Csel. 6:15. alapján Sulyok püspök hirdette, hogy a magyar reformáció bekoronázó első teljes magyar bibliafordítás Istennek ugyanazt a dicsőségét hirdeti a Károli arcán, mint ami a Mózes arcán (ismereftenül) és az István vértanu arcán (már megnyilatkozva) megjelent.

12-én *bibliakörrel* kezdődött a nap, négy csoportban (Arday A., Biró L., Boros J. és Musnai L.), I. Sám. 3:9—12. alapján *szolgálatunk feltételéről*.

Az első tudományos előadást a *Szentírás viszonya az újabb teológiához* címen Dr. Tavasz Sándor tartotta. A Szentírással való élésre minden korban fontos, hogy az akkori teológiai tudomány hogy értékeli a Bibliát. A kettő egymásra van utalva: ha elszakad a Bibliától, elszárad a tudomány, viszont tudományos teológia nélkül elveszünk a Bibliát

ban. A tud. teológia terén ma minden a történelem folyamán keletkezett theol. irányzat él, módosulva. Négy jelentős ezek közül: 1. a *kritikai liberálizmus* (mindent kétségbevonó), 2. a *vallástörténeti és vallásélektani iskola* (a keresztyénséget a többi vallások között vizsgálta, az élményre fektette a fősúlyt), 3. a *protestáns orthodox theol. felfogás* (a Bibliában minden szó Isten szava) s végül 4. a *reformátori vagy dialektikai teológia*, az a bizonyos mai újabb irány, mely a fenti irányok által esődbevitte theol. tudományot talpraállította. A vallásban az isteni kijelentés a fontos, mely számunkra csak egy helyen: a Szentírásban van adva (másutt, pl. a természetben, nem lehetjük fel megromlott lelki látásunk miatt). De kijelentés és Szentírás mégsem egiek. A Biblia csak eszköz, melyet Isten akar kijelentéssé tenni számunkra, Lelke által. Az Írás maga sohasem hat, mint varázsszer, hanem döntése visz.

A Szentírást a magyar irodalomban Dr. Csúry Bálint tanulmánya mutatta be. Már a legelső próbálkozás is a Biblia magyarrafordítása terén a reformáció eredménye: *Pécsi Tamás és Újlaki Bálint* a prágai egyetemen tanult huszita papok voltak (1416–35). Nyomatásban legelőször *Komjáthi Benedek* és *Pesti Gábor* adták ki (1533–36) az Írás egyes részeit, az egész Új Testamentumot pedig *Erdősi Sylvester János* (1541), *Benczédi István* (1540), *Méliusz Juhász Péter* (1566), *Félegyházi Tamás* (1586) és *Heltai Gáspár* (segítői: *Gyulai, Zorai és Vizaknai*; 1551–1565) részletfordításai után *Károli Gáspár* 1590-ben adja Vizolyban a teljes magyar Bibliát (segítője: *Pelei János* és mások). E fordítás azóta közel 100 kiadást ért. Nevezetes azóta a *Káldi György* fordítása (egyetlen katolikus fordítás; 1626).

A Károli-fordításu Bibliának felmérhetetlen a hatása nyelvünkre és irodalmunkra. Ennek megjelenése után kezd irodalmunk egyénes nyelve kialakulni. Hogy a köznyelvre mennyire hatott, mutatják a Bibliából vett és már egészen meghonosodott kifejezések (pl. „tejjel-mézzel folyó”, „sóbálvánnyá lett”, „Salamon pécsetje” stb.). Maga a Szentírás tartalma hogy mit hatott, valósággal kimutathatlan. Csak utalni lehet a költőinkre (miúgyis nálunk nyoma van), hitvitázóinkra, egyházi írónkra, szónokaink prófétai lendületű és tartalmu írásaira, népköltészetünk bibliai vonatkozásu legendáira stb.

A Szentírás az ígéhirdetésben címmel Dr. Gönczy Lajos tartotta a harmadik előadást. Egyházunk az Ige egyháza s ezért nálunk az ígéhirdetés fontos volt. Ennek dacára ígéhirdetésünk esődbejutott. Az Ige számunkra a Szentírásban van adva. Ebből következik, hogy az Írás tekintélye nem önmagától, hanem az Igétől van, az ígéhirdetés pedig csak úgy lesz értékes, haz az Igét adja s hogy ezt felhesse, állandó kapcsolatot kell tartania a Bibliával. Az ígéhirdetőnek tolmácsolnia kell az Írásban adott isteni beszédet. A tolmácsnak mindenekelőtt ismernie kell a nyelvet — így az ígéhirdetőnek a Biblia eredeti nyelveit (zsidó, görög). Szükséges ezenkívül a történeti és lélektani megértése a szövegnek. Az Ige elsősorban nekünk kell hogy szóljon, hogy azt hirdethessük másnak. Am szavunk azért soha sem lesz egyenlő az Igével, még a Szentírás sem az. Az Írásban is el van rejtve az Ige, kules hozzá az Úr Jézus. Az igazi ígéhirdetésnek nincs elmélete, csak gyakorlata.

Délután hét konferencia volt; az elsőt a *lelkipásztor magánéletéről* Papp József vezette

be. A lelkipásztor magánélete nem választható el a közélettől, olyan értelemben, hogy a köznek a szeme állandóan rajta van. S mert az Úr tekintetét is magán érzi, vigyáznia kell s még többet imádkoznia. És tanulnia kell, hogy hogyan éljen igaz lelkipásztor életet. Ha egy egész hétig készülünk egy beszédre, amit egy óra alatt elmondunk, lehetetlen, hogy egy órát se foglalkozzunk azzal, hogy egész héten át hogy viselkedjünk. Tanulmányozzuk Pál életét s kövessük az Úr akaratát. Csendesóra legyen erőforrásunk. Magán imádságunk legyen természetes, mint a gyermek találkozása az atyjával. Mindig és mindenütt legyünk lelki pártizorok. Családi életünkben is. A hitetlen papgyermek elárulja, hogy atyja tisztátalan kezekkel nyult a szent dolgokhoz.

A bevezetést, sajnos, nem követte hozzászólás.

A lelkipásztor a közéletben volt a címe a másik megbeszélésnek, melyet Debreczeny István vezetett be. Előrebocsátja, hogy közéleti tevékenység alatt nem társaságbeli életet ért, hanem azt a szolgálatot, mely előtt a közélet nagy munkatér, s amelyet maga az Úr így jelölt meg: a jó pásztor életét adja a juhokért. Elítéli, aki önzőn csak magának vagy családjának, vagy szorosan vett munkakörének él. A keresztyénség elvesztette irányító szerepét a közéletben (társadalmi élet, irodalom, politika, sajtó stb.), de vissza kell szereznie azt. A keresztyénség képes erre — példa rá az átalakult Genf. A lelkipásztor közéleti szereplése nem legyen csak szereplés, hanem szolgálat (Máté 10:43–45.) Isten országáért, Isten dicsőségére. Aszisi Ferenc egyszer elindult egy társával prédikálni. De csak jártak-keltek az emberek között, s mikor hazatérve társa megkérdezte, hogy „mikor prédikáltunk”, Ferenc így felelt rá: „Már prédikáltunk azzal, emberek közt jártunk.” Vigyázzunk: minden lépésünk közélet. A hozzászólások *érdekesen osztották meg* a feüti elvi megállapítások után az első szólóak ama kérdésével, hogy miért nem járnak elől a lelkipásztorok pl. az asztali ima, családi istentisztelet tartásában, egyszerre gyakorlati tere terelődtek s érdekesen osztották két táborra a beszélőket, aszerint, hogy tanulni, vagy védni (igazolni) igyekeztek a (mai) lelkipásztori közéleti szereplést. Akik védtek, idézték a politizáló prófétákat, vagy erdélyi fejedelmünket, régi közélet-vezető kálvinista papokat (Alvinczi, Geleji), hangsúlyozták a *mibennel* szemben a *hogyan*, vagy elsődleges fontosságát hangsúlyozták az egyházi közéletnek, végül: nem szabad elzárkóznunk, de a lélek vezessen. A támadók rámutattak a közélet sok fertőjére, kísértéseire (elvon evangéliumi munkánktól, Isten helyett is óvni akarunk, magunk dicsőségét keressük) s ezzel szemben a palást (az Isten ügye) szentségére, majd arra, hogy a baj gyökere nem közéletünkben, hanem magánéletünkben van s végül hogy Isten szolgáinak Isten mondja meg, hogy miben vegyen részt. A megbeszélést a Római levél 14 r. 6–9 verseinek felolvasása zárta le.

Az esti templomi ünnepély szülő- és karónekszáma, előadását, sőt imáját és bibliamagyarozatát is a művészi vonása határozta meg elsősorban. A *bibliamagyarozatban* II. Tim. 1:5 alapján Sárközi Lajos a Timótheusokat nevelő hívő Loiskok és Eunikák s általában az édesanyák apothoézisát adta. Az előadást a *református nő családjában* címmel Déczyné Berde Amál tartotta. Ma és itt az élet nagyon sokat kíván az anyától; sőt az elhorozására a Biblia ad (Luk. 10:38–42). Fehér

ruhát veszünk magunkra az esküvőkor — lesodorja az élet. Fehér ruhát ölt a lelkünk is ilyenkor — ezt ne veszítsük el soha. Alig nő fel a gyermekünk, a világ, a sátán kinyújtja érte a kezét, (fiúnál az érzékiségben, lánynál a hiúságban), hogy elragadja tőlünk. Szörnyű látni, hogy síkklanak ki kezeink közül. S a mai viszonyok, amikor gyermekeinkre is elviselhetetlen terhet ró az élet — hogy tudjuk megtartani őket. Csak a hit által. Glóriás lesz az ilyen hittel megtartó anya előttünk, bár igazi jutalma nem ez lesz, hanem az, ami odaát várja őt.

13-án az ismét négy csoportban (Nagy L., Debreczeni I., Peleskey S. és Bíró M. vezetésével) tartott bibliakörön találkoztunk ismét. Nagy Lajos, mint bevezető, Ezékiel 3:16—21. alapján *szolgálatunk felelősségéről*.

A *Szentírás tanulmányozásának módszerei* címen Dr. Imre Lajos tartott aztán előadást. Tisztázva, hogy mennyiben áll másképp szemben a lelkipásztor a Bibliával, mint más ember, kimondja, hogy a bibliatanulmányozásban mindenki számára döntő kérdés, hogy mi neki a Biblia. Szakítani kell két felfogással: 1. hogy a B. egy könyv a többi közt s azzal, hogy 2. a B. szerszám. Három szempont érvényesítendő: 1. a B. tudományás tanulmányozása elengedhetetlen, 2. a B. hitvallásunk világánál tanulmányozandó (e két szempont szemben áll mind a kath., mind a szektárius felfogással) és 3. a B. Isten Igéje. A B. tanulmányozására nemcsak hitvallásunk, hanem mindenekelőtt Isten parancsa kötelez. Csak az tanulmányozhatja, aki Isten Lelkét kapta. Módszerűleg szükséges: 1. az eredeti szöveg, 2. a kor- és valóstörténeti háttér — és 3. egyházunk hitvallásának ismerete. Tanulmányozásunknak rendszeresnek kell lennie. A bibliatanulmányozás célja nem az, hogy elmélyítsen, nem is, hogy képessé tegyen a munkára, hanem, hogy halljuk meg Isten szavát. Isten aztán kegyelemből megadja az elmélyülést és munkaerőt is. Ma az érdeklődés nagyon megnőtt, egyházunknak tehát gondoskodnia kell a tanulmányozáshoz minél több segédkönyv kiadásáról.

Az *erdélyi és királyhágómelléki egyházak együttműködése a történelem folyamán* volt a következő előadás címe, melyet Csernák Béla tartott. Az együttműködés visszavezethető a mohácsi vész utánig. Így: az 1538-i segesvári, és az 1544-i nagyváradi kollokviumon már nyomát találjuk, 1557-ben csirába indul s 1559-i nagyváradi zsinat már egybefűzi a két egyház vidék reformátusait. Együttműködésük, közdelmük eredménye az 1562-i tarczali, 1563-i tordai hitvallás s az 1564-i tordai ref. vallás-szabadságot biztosító határozat. Közös a harcuk a lutheránusok (1559), majd az unitáriusok (1566, 1568, 1569.), katolikusok (1588. medgyesi országgy.) majd a puritánizmus ellen (1646. Szatmárnémeti). Ez utóbbi zsinaton megújították a két egyház unióját, s elrendeltetett közös hitvallás, agenda és liturgia készítése. (Csak a Geleji-Kánon készült el). A történelmi alakulás folytán ezután hosszú időn át nincs kapcsolat az erdélyi és királyhágómelléki ref. egyház közt, mely utóbbi a magyarországi egyházak egy része lett. 1848. (a nemzeti unió) felveti az egyházi unió gondolatát, mely azonban csak 1881-ben valósul meg. Ezt széttepte a világháború. A magáramaradt királyhágómelléki 1920-ban nyújtotta ki kezét a festőregyház felé, ma pedig a külön püspökség alatt szervezkedett két kerület együtt van a közös zsinati munkában s ezen az első közös nagyhatán.

Adja Isten, hogy ezután mind csak közeledjünk.

A *jelenlegi magyar ref. egyházi törvénykezés alapvető kérdéseiről* Kiss Albert szólott. Lehet-e egyáltalán törvénykezni a Krisztus anyaszentegyházában. Az Irás, a norma, s abban is az Új Testamentum azt mondja: nem lehet. Nem vagyunk a törvény alatt. (Ink. 6:29. Mt. 7:1—7. I. Kor. 6:1—7.) A kulcsok hatalma (Mt. 16:18—20. 18:18.) nem ítélő-jog elvesztésre, hanem a határtalan szolgálathatalma megtartásra. De a valóságban sok a gyarlóság — kell hát a törvénykezés. Am ez más, mint a világi: csak úgy ítél, ha az elítélt engedelmesen aláveti magát az ítéletnek. Az egyház nem tagadja, hogy az állam dolga tagjai közt ítélni (Róm. 13.), de igényeli, hogy megoldja azt saját körén belül. Az egyháznak nincs végrehajtó hatalma, ám az ő ítéletei is végrehajtók kellene, hogy legyenek. Ez csak úgy lehet, ha az állam aláveti magát Isten akaratának. Ha nem, az egyház gyakorolja a kulcsok hatalmát s a többi rábizza Istentre. Bann az egyházban is ez (egyházi fenyték) kell, hogy megerősödjön. Ez a zsinat egyik feladata.

A délutáni konferenciát a *gyülekezetéről, mint munkaközösségről* Kádár Géza vezette be. Az újszövetségi egyházideál jellemzéséből indul ki, megállapítván róla az egyházi hit ismertető vonását: a mindent magába foglaló egységet és a különböző ajándékokat (képességeket) megszerző munkát. Ilyen alapon kell félépülnie a kálvinista egyháznak is, mint munkaközösségnek. Minden munkának tehát a gyülekezet életébe szervesen bekapcsolódó egyházi tevékenységnek kell lennie. Az egyháznak fel kell használnia minden munkaerőt. Módszer a közösségi munkára; a presbiterekkel kezdeni s lassau-lassan az egész gyülekezetet bevonni. Isten országának szolgálatára. Élénk megbeszélés következett ezután, melyek egészen gyakorlatilag keresték a presbiterek és gyűl. tagok közös egyházi munkában való részvételének módozatait, vagy kiemelték, hogy semmit sem tehetnek addig, míg meg nem tanultak imádkozni.

A *világprotestantizmus mozgalmairól* beszélt ezután Maksay Albert. Egyetemes protestáns mozgalmak: 1. Világszövetség a Nemzetközi Békesség Elérésére az Egyházak által (tragikus véletlenséggel éppen a világháború kitörésének napján alakult; túlságosan emberi a célkitűzése. 2. Az Élet és Munka, Hit és Rend mozgalma (Stockholmban alakult; célja a ker. egyházak egyesítése). 3. Egészen hasonló ehez a lausannei világszövetség. Végül 4) az Evangéliumi Világszövetség (a személyes kereszténység hívei; imahetet tart minden év elején). Felekezeti prot. mozgalmak: 1. A Presbitéri Rendszerű Ref. Egyházak Világszövetsége (1877. VII. 3-án alakult; tagja 3 kivételével minden ref. egyház — a miénk is). 2. Luth. Világszövetség (1929. júniusában Koppenhágában alakult). Jelentőségük, hogy erőforrás az összetartozás tudata, a közös ima, s ha megismernek és mellénk állnak vívódásainkban.

A vallásos estélyen a különböző művészi számok közt Vásárhelyi Boldizsár tartott bibliamagyarázatot I. Sám. 16:1—13. alapján. Sámuel, aki Saul királlyá kenésékor a költőt nézte, most Isten megszégyeníti.

Az előadást az *ifjúság a ref. egyházban* címmel Tereh Géza tartotta. A Nagy-Alföldön kátyuba jutott ref. hitet Erdély nyomorúságtermelte új nemzedéke kell, hogy kimentse. A

jelen még szörnyű: az ifjúság könnyelmű és csüggedt, de vannak már, akik imádkozva csak Istenben bíznak. Mit tegyünk? Ismerjük be, hogy mindannyian bűnösök vagyunk abban, hogy idejutott az ifjúság s aztán szervezzük meg őket, a dolgozó ifjúság nagy fehérvé internációnáléjává. Az egyház adjon szabályzatot, munkaágakat, Krisztusi lelkű vezetőket. És ha csak saját erőnkben bíznánk, azt mondanám még ma: hiábavaló! De ez Isten ügye. Ref. egyházunk boldogabb jövője nem képzelhető el a ref. ifjúság boldogabb jövődjé nélkül.

(Folytatjuk.)

Benedek Elek tragédiája.

A nagy székelly mese-mondó daliás alakja örökre eltűnt szemünk elől a mulandóság ködében. Munka közben érte a halál, mint ahogy az kemény férfiúhoz illik. Amíg ott kaszálgatott kishaconi kertjében, nem is gondolta, hogy mögötte áll, mint Böcklin híres képén a művész mögött a nagy Kaszás, aki őt is nemsokára betakarja a Menyeyei Gazda csűrébe. Haláltusája, akárcsak a másik erős székelly tölgyé: a Bartók püspöké, néma és hangtalan volt (És. 53:7); csak szemében csillogott a búcsú könny-cseppje, mint az esti harmaté napszálltakor. Utolsó fizikai erőmefeszítése alatt is a székelység kulturális megszervezésének gondolata foglalkoztatta. Igazi erdélyi sors! Kemény munka közben is mindig az ideák honában élni és forró aggyal tusakodni ennek a maradék népnek szebb jövődjéért.

Irodalmi munkásságát más lapok már kimerítően méltatták. Itt csak arra akarok rámutatni, ami talán eddig kevés embernek jutott eszébe: *ennek a munkásságnak szoros összefüggésére kálvinista hitelveinkkel.* Tudom, hogy ezzel kihivom némelyek ellenvetését, hiszen ő nem volt ú. n. egyházi ember. De a kálvinizmus mindig két részből áll. Egyik része a mag, a gyökér, a hitélet és az ezzel szorosan összefüggő egyházi közösség. A másik része az ennek gyümölcsét képező élet és világfelfogás. Amiórt Benedek Elek *inkább* az utóbbit képviselte, nem lehet kizárni őt egyházunk lelki szférájából.

Ha semmi egyebet nem tesz vala, mint hogy „ölébe véve a kisdedeket és kezét rájuk vetvén, megáldá őket“ (Márk 10:16), úgy is munkássága nem volt hiábavaló Istentörzságában. Akár eredeti, akár mások ál-

tal gyűjtött meséket dolgozott fel, ő adta meg épp mint Arany a balladának, ennek a parlagi műfajnak a méltó klasszikus formát. Olyant, amit *minden idők magyar gyermeke* csak gyönyörűséggel olvashat. És nekünk, erdélyieknek, különös büszkeségünk lehet az, hogy ez a forma a mi székelly beszédünk, szokincünk segítségével alakult ki. Benedek Elek által az erdélyi magyarság új területet hódított meg az egyetemes magyar irodalomban.

De minket nemcsak a forma, hanem a tartalom is érdekel. Az ő irodalmi munkásságának egy jellegzetes vonása van, amit ez a szó fejez ki: *keresztény demokrácia.* A világirodalomban Hugo Viktor és Tolsztoj képviselik ezt az irányt. Nálunk pedig — különös jelenség! — leginkább a református írók: Arany, Baksay, Eötvös Károly, a modernek közül pedig Ady és Móricz Zsigmond. Mindeniknek közös jellemvonása a „Blick nach unten“ (pillantás a mélybe), a sokaság iránti krisztusi részvét, az értékes, a maradandó drága gyöngyök keresése a homokszemek között. Benedek Elek éles saszeme is meglátta az egyszerű daróczeke alatt az érző, tusakodó, szent értékeket termelő emberi szívet. Altala nyert polgárjogot a magyar szellemi életben a mi kicsiny népfajunk eszményített típusa: *az istenfélő, szorgalmas, takarékos és mégis nagyszívű, csupa érzés és szív székelly ember.* Minden írásában ott látjuk előragyogni nagy szeretetét eziránt a típus iránt. És nekünk, kálvinistáknak, jóleső érzés, hogy ezt az alakot mindig a mi vallásunk tiszta, meleg, harmónikus melegsége önti körül. Benedek Elek szerint Istennek egyik legszebb, legvonzóbb alkotása a kálvinista székelly. Az ő faluja el sem képzelhető a mi templomunk nélkül. Papja a nép valóságos atyja, aki perlekedőket békít, bűnösöket fedd, keserveket vigasztal. Ezt a falut az Istenbe vetett ősi bizodalom kapcsolja össze, a szülőföld szeretete hevíti, a sors csapásai fegyelmek és a segítő szeretet hatja át. A zsol-tár és bibliai idézetek mint harangszó csendülnek meg írásaiban, az életsorsok felett ott ragyog vagy a kegyelem játszi fénye, vagy ott sötélik az igazságszolgáltatás, a végzet fellege. „Mesemondója“, az apátlan- anyátlan Csiki János ott nő fel a liba-lege-lőn, majd a csiki havasok közt egyszerű pásztozemberek között Bod Péter Szent Hiláriusát olvasgatja; az udvarhelyi ősi kollegium coetussában fellobbanó kandallótűz mellett meséikkel szépíti a mostoha diák-életét. Majd légátus, theologus és református pap lesz. Pátronusa, Bethlenfalvy Zoltán, az előkelő és mégis izig-vérig demok-rata, kálvinista főúri ifjú típusa. Mintha

Wesselényit, vagy valamelyik Ugront látnánk megelevenedni. Kell-e ennél szebb, vonzóbb képe a mi ref. szellemű társadalmunknak?

És most fordítsunk egyet a dolgon. Nézzük ennek az istenáldotta írónak az árnyoldalait is. Ezeknek a vizsgálata közben egy sötét tragédiának mélysége tárul fel előttünk, amelynek végül is Benedek Elek harmonikus egyénisége menthetetlenül áldozatul esik.

A demokráciának, mint irodalmi elvnek, két nagy veszedelme van: az *elnemzetietlenedés* és az *egyházellenesség*. A nemzetietlen irodalomtól megóvta írónkat erős, erdélyi földben gyökerező fajszeretete. *De az egyházi élettől való idegenkedés kísértése elgáncsolta őt.* Ő, aki minden írásában a tiszta evangelium prédikátora akart lenni, értetlenül állott meg a keresztyénségnek felekezeti megoszlása előtt. Akarva, nem akarva, összeütközésbe került saját egyházával is. Nagy Károly püspökünkkel, amikor ez még a Ref. Szemle szerkesztője volt, éles vitába keveredett, amiért Nagy K. lapjában pálcát tört a leányát reverzális mellett férjhezadó agyagfalvi pap fölött. És ez az ellenszenv megmaradt benne püspökének haláláig. Az 1919–20. évek iskolai harcában ő, a vallásos nevelés előharcosa, az állami iskolai oktatás malmára hajtotta a vizet, midőn meglegedett a magyar nyelvű állami oktatással is, ha ez egészséges iskolai épületben folyik. Papjai, ismerősei mondják, hogy templomba alig járt, ellenben kertje végében gyönyörűséggel hallgatta a templomban zengő egyházi éneket. Igaz, hogy élete vége felé a jelenlegi püspökünkkel való fegyverbarátság révén mind közelebb húzódott hozzánk és pld. az udvarhelyi *ref. tanítóképző érdekében is agitálni készült*, de ez már egyéniségének összbeművészen nem sokat változtatott.

Mindez pála annak a liberális szellemű vallási gondolkozásnak volt az eredménye, aminek a múlt század vége felé legjobbaink is áldozatul estek. E szerint Isten és világ, egyház és állam, nemzet és gyülekezet, keresztyén és jó hazafi közt alig van lényeges különbség s az egyikkel, még ha az alsóbbrendű is, okvetlenül adva van a másik is. A hégeli gondolkozás és a virágjában levő magyar állam ennek a vallásosságnak a belső és külső támaszai. E gondolkozás előtt nincs az életben sem rejtély, sem fájdalmas ellentét, hanem minden egyszerű, kézzel fogható. Az ilyen *szublimált vallásosság* mellett az írói lélek nem mélyül ki, nem gazdagodik meg és nem terem színdús virágokat. Benedek Elek írásai a többi kál-

vinista íróval szemben bizonyos visszaesést mutatnak. Novellái a 90-es évek szentimentalizmusát lehellik. Egyik regényalakja: Huszár Anna, szerelmi bánatban sorvad el, akárcsak Kármán Fannyja. Színdarabjában, a Falusi Bohémekben, a vallásos élet derűs napsugár, egyházi emberei, az ifjú pap és Poták, a harangozó, kedves, szeretetreméltó alakjai a falu optimista társadalmánk. Hol állanak ezek mellett a Baksay Sándor regényhősei? Tázlary Áron, a debreceni szénior, aki hulló csillagként bukik alá a magasból nagyravágyása miatt a megaláztatás örvényébe. Vagy Patak Istvánne, akinek lelkében az egyháza és gyermekei iránti forró szeretet vívják sötét harcukat, míg végül az utóbbi érzés elhatalmasodik rajta és egyházát megtagadva, öngyilkossá lesz. *Ez maga a valóság, maga az élet, míg a másik csak illuzió, ábránd, narkotikum.* Benedek Elek tragédiája akkor kezdődik, *mikor még a világháború rettenetes klatalizmájának tanítása alatt sem látja meg az életnek ezt a való képét.* Még mindig azt hiszi a nagy összeomlás után is, hogy az emberi és a gyermeki lelket jól lehet tartani a humanizmus és a hazaszeretet vallási érzések körzetével ellátott kosztjával. Pedig a legújabb kor már más táplálékot kívánt. A magára maradt, súlyos válságoknak kitett egyéni lélek kétségbeesetten kapaszkodik bele a mennyei és földi valóságokba. Az érdeklődés központja ismét a hitélet, még pedig az ő *közösségi és dogmatikus* formájában. Aki az időknek ezt a jelét felismeri, az megmarad, aki pedig bezárja szemét ez elöl, elbukik. Így áll elő az a különös jelenség, hogy az unitárius Gyallay az egyházakkal közös jelszavak alatt dolgozó néplapot alapít és az néhány év alatt 20.000 előfizetőt szerez. A ref. Benedek Elek pedig csinos kiállítású, jól szerkesztett lapjával, a Vasárnappal megbukik, mivel szövetségesei nemzetietlen és egyháziatlan demokraták. S ugyanez történik vele a gyermekirodalom terén is. Amíg öszülő fejjel, nagy gondok között szerkesztgeti a Cimborát, nem veszi észre, hogy olvasó tábora elfogy. Még ifjúságnak sem nem kell már az a derűs világ, ahol minden csupa tréfa megnyugvás és szeretet. Érdeklődése vagy a küzdelmekkel tarkított Cooper és May Károly-féle regényirodalom felé fordul. Vagy az egyházi ifjúsági irodalom felé, melynek termékei az Ifjú Erdély és a Jóbarát hamarosan leszortják a versenytérről a Cimborát. Csak fájdalmas rezignációval kérdezhetjük: *mi lett volna egy ref. ifjúsági lapból a Benedek Elek szakavatott szerkesztése és az új idők szavát megértő munkatársak serege mellett?*

formátus Lelkészek Lapja arról, hogy folytonosan gyanúsítsa s folytonosan terrorizálja azokat, akik az Istenország ügyéért készek bátran kimondani azt a szót, amit a lelkiismeretük ítélszéke előtt, mint meggyőződést nyertek a Szentlélek Istentől. Végül tegyen le arról is, hogy a lelkipásztori kar, evangéliumi értelemben vett érdekeinek a szolgálatát magának kisajátítsa. Ne a Biró Mózesektől féltse a Lelkészek Lapja a lelkész kar tekintélyét és tisztességét, sőt! legyen meggyőződve, hogy a Biró Mózesek nagyon sok tisztességet és megbecsülést szereztek lelkipásztori testületünknek! T. S.

Homoródszentlászló 171 lelket számláló kicsiny református egyházközsége közel egy millió összeggel új templomot épített, az új templom tornyába új harangokat és templomba új orgonát vásárolt, melyeket csak nem régen szenteltek fel. — Érdekes előzményei vannak e templomépítésnek. Még a háború előtt elkezdték a pénzt gyűjteni a templom építés céljára. A begyűlt pénzt azonban hadikölesönbe fektették, ahol az teljesen elveszett. De nem nyugodtak. Újólaj neki fogtak a pénzt gyűjteni. Országos gyűjtésük során csak 126.000 Leut tudtak összehozni. Ekkor kímélet nélkül megrótták önmagukat. Egy-egy családra 7—8000 leut, a legszegényebbre is 1000—2000 leut róttak ki. Ezen felül ki-ki tehetségéhez és idejéhez mérten közmunkát is vállalt. De kivétle a részét a eselősorban idegen városokban szolgáló fiatalok is. Akik szintén 1000—2000 leuval járultak a templom építéséhez. Jellemző, hogy a felszentelés napján is érkezett egy Brassóban szolgáló ifjú embertől 8000 leu az új templomba beállítandó kemence céljára és egy eselődleány pedig 2000 leus költséggel uraszlai készletet vásárolt.

Zepelin Németország hatalmas alumíniumból készült léghajója, melynek hossza 235, szélessége 30, magassága 34 méter és a súlya 55 tonnát nyom, 52 emberrel világtörülőtűjében Erdélyt is érintve Hollandia felett is elrepült. A hollandiai sajtó erősen kifogásolta, hogy a léghajó Hollandiát épen a vasárnapi istentisztelet ideje alatt látogatta meg, mivel az emberek kitódultak a templomból, megzavarta a vasárnapi ünnepi hangulatot.

„Az En Kicsinyeim” című Kolozsvárt havonként megjelenő gyermeklap szerkesztősége eléggé nem dicsérhető és Isten előtt kedves gondolatnak a megvalósítását tűzte ki célul akkor, midőn olvasótáborának s illetve a vasárnapi iskolások figyelmét a szászvárosi református árvaház 25 növendékére felhívta, azzal, hogy a vasárnapi iskolák növendékei ez évi perselypénzük egy-

részt adják a szászvárosi árvaház részére. Ez által lehetővé tétetnék, hogy két kicsi árva gyerek létfenntartásáról a vasárnapi iskolás gyermekek gondoskodnának. Az említett lap társunk kiadóhivatala (Kolozsvár, Ref. Theologia) a befolyó adományok továbbítását is vállalta.

Theol. fakultás évmegnyitó ünnepélye szept. 29-én volt, az előadások október 1-én kezdődtek. Beíratkozott 175 hallgató, ebből erdélyi 104 (6 nő), királyhágómelléki 31, jugoszláviai 3, magyarországi 1 (nő), tanárjelölt-theologus 14, nem rendes hallgató 9.

Erdélyi Múzeum Egylet bölcsészeti, nyelv- és történettudományi szakosztálya elnökévé a lapunk szerkesztőjét választotta.

A spandui „Hitvédő központ” rendezésében a múlt év novemberében nyílt meg s fejeződött be a világiakat képző első tanfolyam. Huszonnyolc különböző foglalkozású ember (művész, volt tiszt, iparos stb.) vett részt a munkában. A háromhetes tanfolyam a következő főbb kérdések világába vezette be a résztvevőket: egyetemes bevezetés a bibliába, a teremtés, theodicea, a esuda, a központi keresztény tények, az egyház és esociális erkölestan főkérdései, a keresztényesség állásfoglalása a nagy gondolatáramlatokkal szemben, szekták, szabadgondolkodás, spiritizmus, anthroposophia, astrologia, szabadkőművesség, népies valások stb. A közös előadások mellett a szemnáriumi munka, gyakorlati munkák s megbeszélések is voltak. A kezdet nehézségei mellett is igen biztató és megismétlendő kísérletnek bizonyult a kezdeményezés. (Ref. Híradó.)

Az ősi debreceni nagytemplom Rákóczi-barangját harangzörgéppel húzzák.

Az orosz kommunista állam legfőbb irányító testülete elhatározta, hogy elhagyja a keresztényesség időszámítását és az időt nem Krisztus születésétől, hanem 1917 októberétől, az orosz forradalom kitörésétől fogják számítani. A hét napjainak a neveit is megváltoztatják és az orosz hét esupán 6 nappól fog állani és szerdával fog végződni, mint munkaszüneti nappal. A szovjet vezetők ezzel azt akarják, hogy az ország keresztény és zsidó alattvalói az istentiszteleti napokon, vasárnap és szombaton is kénytelenek legyenek dolgozni.

Szegeden a városi tanács a 10 gyermekes családanyák megjutalmazására 100 pengőt (30 ezer leu) szavazott meg. Ilyen címen 48 anyát jutalmaztak meg.

A Magyar Református Lelkész Egyesület tervbe vette, hogy 1930-ban társas utazást rendez Palesztinába.

A gömöri lelkészek egy árvaház felállítása céljából 50.000 Csk-át (250.000 L.) és 2%-os hozzájárulást ajánlottak meg.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

H. J. Meleg testvéri köszönet a beszámolóért.

Cs. A. Kéziratodat átadtam „Az Ut”-nak. Z. N. A cikk tartalmával egyetérték. Név nélkül is közlöm, de nekem legalább tudnom kell a cikk író nevét. Szíves üdvözlöt.

S. A. ev. lelkész. A lapot megindítottam. A kliséket küldjük. — Szíves testvéri üdvözlötlet.

Szerkesztésért Dr. TAVASZY SÁNDOR felel.